

**Sprawozdanie z realizacji
Krajowego Programu Rozwoju
Ekonomii Społecznej
(KPRES)
za rok 2016**

Ministerstwo Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI
KRAJOWEGO PROGRAMU ROZWOJU
EKONOMII SPOŁECZNEJ
(KPRES)**

za rok 2016

Warszawa 2018

Spis treści

Wprowadzenie	5
Streszczenie	8
1. Stan przedsiębiorczości społecznej w Polsce	11
1.1. Organizacje pozarządowe	11
1.2. Spółdzielnie	13
1.3. Jednostki reintegracyjne	16
2. Cele, rezultaty i priorytety KPRES	20
2.1. Cele i rezultaty KPRES	20
2.2. Priorytet I. Ekonomia społeczna na społecznie odpowiedzialnym terytorium	20
2.3. Priorytet II. Działania regulacyjne w zakresie ekonomii społecznej	30
2.4. Priorytet III. System wsparcia ekonomii społecznej	32
2.5. Priorytet IV. Włączenie ES do głównego nurtu polityk publicznych	42
2.5.1. Koordynacja ekonomii społecznej na poziomie krajowym	42
2.5.2. Koordynacja ekonomii społecznej na poziomie regionalnym	44
2.6. Priorytet V. Edukacja dla ekonomii społecznej	71
3. Stan wdrożenia rekomendacji z roku poprzedniego	71

Wprowadzenie

Poprzez swój solidarny i wspólnotowy wymiar ekonomia społeczna umożliwia integrowanie i realizowanie polityk publicznych (w tym aktywnej polityki społecznej) na rzecz rodzin, niepełnosprawnych i osób starszych. Podmioty działające w obszarze ekonomii społecznej jako szczególnie rodzaj mikro i małego przedsiębiorcy, poprzez działalność gospodarczą i działalność pożytku publicznego służą: integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej (na rzecz interesu ogólnego) oraz rozwojowi lokalnemu.

Ekonomia społeczna, opierająca się na primacie celów społecznych nad ekonomicznymi, ukierunkowana na reintegrację społeczną i zawodową osób zagrożonych społeczną marginalizacją, stanowi obecnie jeden z obszarów o największym potencjale w zakresie przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym, właściwym dla współczesnych społeczeństw, w tym m.in. rosnącego rozwarstwienia dochodowego, a w konsekwencji zwiększającej się skali wykluczenia społecznego.

W Polsce na przestrzeni lat przeprowadzono wiele inicjatyw i działań mających na celu rozwój sektora ekonomii społecznej. Niezwykle ważnym elementem, kierującym przyszłe działania, stanowiącym jednocześnie zwieńczenie trzyletnich prac koncepcyjnych oraz szerokich dyskusji z samorządami i organizacjami obywatelskimi, było przyjęcie przez Radę Ministrów w dniu 12 sierpnia 2014 r. Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES)¹, określającego kluczowe kierunki interwencji publicznej, których realizacja pozwoli zapewnić jak najlepsze warunki dla rozwoju ekonomii społecznej Polsce.

Zadania przewidziane do realizacji w KPRES zostały ujęte w V priorytetach obejmujących działania na rzecz:

- aktywizacji społeczności lokalnych oraz pobudzania wspólnot samorządowych do myślenia zorientowanego na kwestie społeczne (Priorytet I);
- tworzenia otoczenia prawnego ekonomii społecznej, stanowiącego spójne i kompleksowe warunki dla funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej oraz ich rozwoju (Priorytet II);

¹ Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej został przyjęty Uchwałą nr 164 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 r. w sprawie przyjęcia programu pod nazwą „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej”, MP z 2014 r. poz. 811 T.1.

- stworzenia systemu wsparcia ekonomii społecznej, przede wszystkim w zakresie doradczo usługowym oraz finansowym (Priorytet III);
- włączenia ekonomii społecznej do głównego nurtu polityk publicznych na poziomie krajowym i regionalnym (Priorytet IV);
- rozwoju edukacji dla ekonomii społecznej (Priorytet V).

KPRES miał swoje umocowanie prawne i merytoryczne w Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 oraz Strategii Rozwoju Kraju. Zarówno sam dokument, jak i jego poszczególne elementy zostały wskazane w podstawowym krajowym dokumencie realizacyjnym Strategii Europa 2020 – Krajowym Programie Reform.

Przyjęcie KPRES było także jednym z warunków spełnienia przez Polskę warunków *ex-ante* w perspektywie finansowej na lata 2014–2020.

Analizując aktualny kontekst strategiczny należy wskazać, iż rolę i znaczenie ekonomii społecznej podkreślono także w najważniejszym obecnie dokumencie programowym w zakresie średnio- i długofalowej polityki gospodarczej Polski – *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)* – dalej SOR, przyjętej przez Radę Ministrów 14 lutego 2017 r.²

W ramach SOR, w celu szczegółowym II pn. *„Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony”*, w kontekście wsparcia grup zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem oraz zapewnienia spójności działań na rzecz integracji społecznej wskazano, iż *„(...) Kluczową rolę we wspieraniu integracji społecznej mogą odegrać podmioty ekonomii społecznej i organizacje pozarządowe. Wykorzystując zasoby i działając w obszarach uznawanych za nieefektywne w kategoriach działalności komercyjnej (m.in. obszarze usług społecznych użyteczności publicznej), mogą stać się ważnym ogniwem łączącym cele społeczne z działalnością gospodarczą. Celem tych działań powinna być budowa modeli rozwoju gospodarczego w skali lokalnej, opartych o zasady sprawiedliwości społecznej i odpowiedzialnego rozwoju”*.

Niniejsze opracowanie jest drugim sprawozdaniem z realizacji zapisów KPRES i obejmuje charakterystykę działań jakie zostały podjęte w zakresie wdrażania założeń Programu w 2016 r.

W trakcie pracy nad opracowaniem wykorzystano materiały, informacje i dane znajdujące się w dyspozycji Departamentu Ekonomii Społecznej i Solidarnej w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (DES w MRPiPS), a także dane pozyskane z innych komórek organizacyjnych

² Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju została przyjęta Uchwałą nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), MP z 2017 r. poz. 260 T.1.

MRPiPS oraz innych instytucji, w tym z Departamentu Funduszy i Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych w MRPiPS, Ministerstwa Rozwoju, Urzędu Zamówień Publicznych, Banku Gospodarstwa Krajowego, Głównego Urzędu Statystycznego, a także Instytucji Zarządzających RPO.

Ponadto w tworzeniu niniejszego opracowania wykorzystano dokument pt. *„Opinia nt. Realizacji KPRES w województwach i instytucjach centralnych za rok 2016”*, opracowany w ramach projektu pn. *„Zintegrowany system partycypacyjnego zarządzania sferą ekonomii społecznej”* realizowanego przez MRPiPS we współpracy z Uniwersytetem Warszawskim, Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej (ROPS) w Krakowie oraz ROPS w Poznaniu. W opracowaniu tym zostały wykorzystane dane za 2016 r. zebrane w ramach badania ankietowego przeprowadzonego wśród ROPS i Instytucji Zarządzających Regionalnymi Programami Operacyjnymi (IZ RPO). Ponadto w opracowaniu wykorzystano sprawozdania podsumowujące wdrażanie RPO w latach 2014–2016 publikowane na stronach internetowych poszczególnych programów regionalnych. Sporadycznie w opracowaniu wykorzystywano także inne, ogólnodostępne źródła danych m.in. listę projektów realizowanych z Funduszy Europejskich.

Cykliczne monitorowanie stanu realizacji działań przyjętych w ramach KPRES ma na celu efektywne i skuteczne zarządzanie realizacją Programu, w tym monitorowanie harmonogramu i efektów realizacji poszczególnych działań oraz przyjętych wskaźników.

Streszczenie

W niniejszym opracowaniu przedstawiono zakres działań jakie zostały podjęte w celu realizacji zapisów KPRES w 2016 r.

Przyjęta struktura dokumentu jest spójna ze strukturą przyjętą w sprawozdaniu z realizacji KPRES za okres sierpień 2014 – grudzień 2015 r. i przedstawia kolejno: stan sektora ekonomii społecznej z uwzględnieniem danych liczbowych i informacji o funkcjonowaniu poszczególnych rodzajów podmiotów ekonomii społecznej (PES); działania jakie podjęto w ramach wdrażania poszczególnych priorytetów KPRES w 2016 r., a także stan wdrożenia rekomendacji z roku poprzedniego i rekomendacje dla dalszych działań.

KPRES jest wdrażany w ramach określonych uwarunkowań, spośród których ważną kwestią jest liczba i charakterystyka funkcjonujących w Polsce PES, których rozwojowi służyć ma interwencja określona w KPRES, stąd ujęcie w pierwszej części opracowania informacji o stanie sektora ekonomii społecznej w Polsce w 2016 r.

Zgodnie z najważniejszymi danymi dotyczącymi stanu PES, w okresie sprawozdawczym o ok. 15% wzrosła liczba aktywnych organizacji pozarządowych (do 90,9 tys.). Jednocześnie odnotowano wzrost łącznej kwoty przychodów organizacji i wzrost przeciętnej liczby zatrudnionych. Spadek nastąpił w zakresie bazy członkowskiej organizacji.

Na przestrzeni lat spada liczba czynnych w działalności spółdzielni pracy oraz spółdzielni inwalidów i niewidomych. W przypadku spółdzielni socjalnych w niniejszym opracowaniu po raz pierwszy udało się przedstawić dane dotyczące liczby spółdzielni socjalnych faktycznie funkcjonujących, których zgodnie z danymi GUS było w 2016 r. ok. 900. Należy przy tym wspomnieć, że w 2016 r. w KRS zarejestrowanych było 1395 spółdzielni socjalnych.

W odniesieniu do jednostek reintegracyjnych, między 2015 r. a 2016 r. łączna liczba CIS, WTZ oraz ZAZ zwiększyła się o 34 jednostki, tj. o 4%. W ciągu 2016 r. z usług reintegracji społeczno-zawodowej świadczonych przez CIS, ZAZ i WTZ skorzystało blisko 41 tys. osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Zatrudnienie podjęło 4 na 10 osób, które ukończyły zajęcia w CIS oraz co 4 osoba niepełnosprawna opuszczająca WTZ lub ZAZ.

W zakresie działań merytorycznych ukierunkowanych na realizację zapisów Priorytetu I KPRES, w 2016 r. realizowano współpracę finansową administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami działającymi w sferze pożytku publicznego (w 2016 r. z podmiotami trzeciego sektora współpracowało pod względem finansowym 91% organów administracji publicznej). Ponadto w ramach działalności urzędów zlecano realizację zadań publicznych w formule regrantingu, na podstawie art. 16a

ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Ważne działania, realizowane w 2016 r. dotyczyły wdrażania Priorytetu II KPRES, poświęconego działaniom regulacyjnym w zakresie ekonomii społecznej, w ramach których kontynuowano prace nad przygotowaniem projektu ustawy, która w sposób kompleksowy regulowałaby funkcjonowanie sektora ekonomii społecznej; a także rozpoczęto prace nad przygotowaniem nowelizacji ustawy o spółdzielniach socjalnych, która stanowiłaby odpowiedź na dostrzeżone potrzeby zmian w tym akcie prawnym.

Jednocześnie w 2016 r. kontynuowano wsparcie PES poprzez instrumenty wsparcia o charakterze finansowym i pozafinansowym. Z FP udzielano wsparcia osobom zainteresowanym rozpoczęciem działalności w formie spółdzielni socjalnej poprzez przyznawanie jednorazowo środków finansowych na założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej, a także udzielano wsparcia spółdzielniom socjalnym poprzez refundację składek osób zatrudnionych w spółdzielni. Środki wydatkowane na ww. cele z FP w 2016 r. wyniosły ponad 2 mln zł i była to kwota niższa od kwoty środków wydatkowanych na te cele z FP w latach ubiegłych.

W zakresie wsparcia finansowego kontynuowano także wspieranie działalności PES poprzez zwrotne instrumenty finansowe udzielane w ramach projektu pn. „*Wsparcie inżynierii finansowej na rzecz rozwoju ekonomii społecznej*”. W 2016 r. w ramach pilotażowego programu pożyczkowego podmiotom ekonomii społecznej udzielono 102 pożyczek na łączną kwotę 7 637 004,40 zł, a pożyczkobiorcy utworzyli 71 nowych miejsc pracy, w tym 32 miejsca pracy dla kobiet.

Niezwykle ważnym obszarem realizacji KPRES było w 2016 r. wdrażanie działań związanych z koordynacją zadań związanych z ES na poziomie centralnym i regionalnym. Działania w tym zakresie, które zostały zrealizowane w 2016 r. zostały szczegółowo przedstawione w niniejszym sprawozdaniu. Do najważniejszych działań jakie zostały podjęte w zakresie koordynacji działań w obszarze ES na poziomie centralnym w 2016 r. należy przygotowywanie projektu pn. „*System partycypacyjnego zarządzania sferą ekonomii społecznej*”, a także funkcjonowanie Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej (KKRES). W zakresie koordynacji działań związanych z ES na poziomie regionalnym, w 2016 r. prowadziły działalność Regionalne Komitety Rozwoju Ekonomii Społecznej (RKRES), realizowano projekty pozakonkursowe i konkursowe związane z ES w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO), a także realizowano Regionalne Programy Rozwoju Ekonomii Społecznej (RPRES).

W 2016 r. realizowano także działania związane z monitorowaniem sektora ekonomii społecznej, w ramach których rozpoczęto realizację projektu pozakonkursowego pn. „*Zintegrowany system monitorowania sektora ekonomii społecznej*”, mającego na celu stworzenie trwałego i kompleksowego systemu monitorowania sektora ekonomii społecznej i solidarnej, a także stworzenie i udostępnienie zgromadzonych w ramach monitoringu danych w formie ogólnodostępnego narzędzia informatycznego (strony internetowej).

W zakresie realizacji zapisów KPRES w 2016 r. kontynuowano szereg rozpoczętych wcześniej działań, jak również podjęto nowe wcześniej nierealizowane działania. Należy również zauważyć, iż następowało także bieżące udoskonalanie wcześniej wdrożonych rozwiązań w celu polepszenia warunków realizacji KPRES, a w konsekwencji zapewnienia lepszych warunków dla rozwoju sektora es w Polsce. Jednym z takich działań była ponowna weryfikacja OWES akredytowanych w 2015 r. Należy przy podkreślić, iż w 2016 r. podobnie jak w poprzednim okresie sprawozdawczym, dostrzeżono zróżnicowanie w stopniu realizacji poszczególnych działań Programu.

Z uwagi na zróżnicowanie w zakresie realizacji poszczególnych działań określonych w KPRES, związaną z tym potrzebę dostosowania zapisów Programu do zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej, a także potrzebę redefinicji różnych programów rozwoju, w tym redefinicji KPRES w związku z przyjęciem Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, najważniejszym obecnie wyzwaniem jest przygotowanie i przyjęcie zaktualizowanej wersji KPRES, co wskazano w części dot. rekomendacji dla dalszych działań.

1. Stan przedsiębiorczości społecznej w Polsce

1.1. Organizacje pozarządowe

W 2016 r. w Polsce aktywnie działało 90,9 tys. posiadających osobowość prawną stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego, wśród których najliczniejszą grupę stanowiły stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne (73,4 tys. – 81%), następnie fundacje (13,6 tys. – 15%). Mniej liczne grupy stanowiły społeczne podmioty wyznaniowe (1,9 tys. – 3%), kółka rolnicze (1,3 tys. – 1%) oraz organizacje samorządu gospodarczego (0,8 tys. – 1%).³

Pomiędzy 2010 r. a 2016 r. liczba aktywnych organizacji zwiększyła się o ok. 15%, łączna kwota ich przychodów wzrosła nominalnie – o 16%, realnie – o 8%.⁴ Organizacje non-profit odznaczały się jednak znacznym zróżnicowaniem finansowym, zarówno pomiędzy poszczególnymi rodzajami organizacji, jak i wewnątrz tych grup. Dowodzi tego duże rozwarstwienie pomiędzy wysokością średnich i median uzyskanych przychodów.

Ponadto odnotowano wzrost przeciętnej liczby osób zatrudnionych o ok. 23%. Przeciętne zatrudnienie na podstawie stosunku pracy w etatach w 2016 r. wyniosło 138,4 tys., a ogólna liczba osób zatrudnionych na podstawie umowy o pracę na dzień 31.12.2016 r. wyniosła 162,4 tys. Spadek nastąpił natomiast w zakresie bazy członkowskiej – między 2010 r. a 2016 r. liczba członkostw zmniejszyła się o ok. 11% i 2016 r. wyniosła 9,1 mln osób.⁵

W 2016 r. zdecydowana większość organizacji non-profit zadeklarowała niskie kwoty przychodów. Roczne przychody nieprzekraczające 10 tys. zł wykazało 39% organizacji, przy czym 10% organizacji wskazało na całkowity brak przychodu. Wpływy w kwotach powyżej 10 tys. zł, a nieprzekraczające 100 tys. zł miało 37% podmiotów, natomiast w przedziale powyżej 100 tys. zł, ale nie więcej niż 1 mln zł – 19% jednostek. Budżetem powyżej 1 mln zł dys-

³ Działalność stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz samorządu gospodarczego i zawodowego w 2016 r. – wyniki wstępne, Tablice wynikowe. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2017.

⁴ W przeliczeniu na ceny stałe, tzn. po uwzględnieniu wpływu inflacji, jaka miała miejsce między poszczególnymi latami.

⁵ Działalność stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz samorządu gospodarczego i zawodowego w 2016 r. – wyniki wstępne, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2017.

ponowało jedynie 5% podmiotów. Największy udział organizacji w tym przedziale przychodów był wśród społecznych podmiotów wyznaniowych (30%). Niższymi przychodami wyróżniały się stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne – zdecydowana większość (80%) osiągnęła roczne wpływy nie przekraczające 100 tys. zł.

Większość badanych organizacji non-profit w 2016 r. prowadziła wyłącznie nieodpłatną działalność statutową – 70%. Pozostałe 30% prowadziło dodatkowo odpłatną działalność statutową lub działalność gospodarczą. Wskazuje to na niski poziom ekonomizacji sektora i niewykorzystany potencjał do działania w formie przedsiębiorstwa społecznego.

Obok posiadających osobowość prawną rejestrowych organizacji działały również mniej sformalizowane organizacje społeczne. Starostwa powiatowe i urzędy miast na prawach powiatów zadeklarowały, że w 2016 r. na terenie kraju funkcjonowało 7,4 tys. stowarzyszeń zwykłych⁶, w tym 0,4 tys. zostało wpisanych do ewidencji stowarzyszeń zwykłych po dniu 20.05.2016 r., a więc po wejściu w życie nowelizacji ustawy Prawo o stowarzyszeniach, która m.in. zwiększyła uprawnienia stowarzyszeń zwykłych. Z kolei reprezentacyjne badanie parafii zrealizowane przez Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego SAC (ISKK) wskazuje na dużą skalę niesformalizowanych inicjatyw społecznych prowadzonych w ramach Kościoła katolickiego. Z badań ISKK wynika, że w 2016 r. działało 59,3 tys. przyparafialnych jednostek Kościoła katolickiego.⁷

Wśród badanych organizacji w 2016 r. przeważały te, które działały regionalnie i lokalnie. Jednostki prowadzące działalność głównie na terenie powiatu i województwa stanowiły 37%, a w najbliższym sąsiedztwie i gminie – 36%. Polskie organizacje non-profit prowadzą różnorodną tematycznie działalność. W 2016 r. w ramach swojej działalności statutowej wskazane organizacje najczęściej zajmowały się głównie sportem, turystyką, rekreacją, hobby (29%), a następnie – ratownictwem (17%). Dość często wskazywały one jako główną dziedzinę swojej działalności statutowej kulturę i sztukę (12%), edukację i wychowanie, badania naukowe (10%) oraz pomoc społeczną i humanitarną (7%). Mniej rozpowszechnionymi sferami aktywności była ochrona zdrowia, rozwój lokalny społeczny i ekonomiczny (po 4%), sprawy zawodowe, pracownicze, branżowe, ochrona środowiska, łowiectwo (po 3%).

⁶ Stowarzyszenie zwykłe, to uproszczona forma stowarzyszenia, która nie wymaga rejestracji w Krajowym Rejestrze Sądowym i ma ułomną osobowość prawną. Działalność stowarzyszeń zwykłych reguluje Ustawa Prawo o stowarzyszeniach (tekst jednolity Dz.U. 2017 poz. 210).

⁷ *Działalność stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz samorządu gospodarczego i zawodowego w 2016 r. – wyniki wstępne*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2017.

Najmniej organizacji wskazało na działalność międzynarodową, religię i pozostałą działalność, wsparcie trzeciego sektora, prawo i jego ochronę, prawa człowieka (po 2%) oraz rynek pracy, aktywizację zawodową (1%).⁸

1.2. Spółdzielnie

Według stanu na koniec 2016 r. w Krajowym Rejestrze Urzędowym Podmiotów Gospodarki Narodowej (REGON) figurowały 17 633 spółdzielnie⁹. Badania prowadzone w ramach statystyki publicznej umożliwiają także przedstawienie poziomu zatrudnienia w ramach sektora spółdzielczego, obejmującego spółdzielnie, w których liczba zatrudnionych wynosi co najmniej 9 osób. Zgodnie z ostatnimi dostępnymi danymi, dotyczącymi poziomu zatrudnienia w tak ujętym sektorze spółdzielczym, w 2015 r. liczba zatrudnionych wynosiła 221,6 tys.¹⁰ Należy przy tym podkreślić, iż rzeczywista liczba pracowników w sektorze spółdzielczym jest wyższa, co wynika z wyłączenia w ramach dostępnych badań spółdzielni zatrudniających mniej niż 9 osób. Dodatkowych informacji w tym zakresie dostarczają dane pochodzące z analiz dokonywanych w Krajowej Radzie Spółdzielczej, zgodnie z którymi po uwzględnieniu szacunkowych danych dotyczących zatrudnienia w spółdzielniach nie objętych badaniem GUS, można przyjąć, iż łącznie w spółdzielczości pracuje około 300 tys. osób.¹¹

Według najnowszych dostępnych danych, dostarczonych przez GUS, w 2015 r. udział sektora spółdzielczego w produkcji globalnej wyniósł 1,4%, zaś sektora instytucji niekomercyjnych 0,6%.¹² Wielkość produkcji wyniosła odpowiednio 49,3 mld zł oraz 21,1 mld zł. W 2015 r. sektor spółdzielczy¹³ wypracował 13,4 mld zł (0,7% PKB), zaś sektor niekomercyjny 8,5 mld zł co również stanowiło 0,5% PKB.¹⁴

⁸ Ibidem.

⁹ Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, 2016 r., GUS 2017.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Lachowski K., „Informacja o podstawowych danych ekonomiczno-finansowych dotyczących sektora spółdzielczego w roku 2015 i ich zmian w latach 2011–2015”, (Monitor Spółdzielczy nr 6 (31 grudnia 2016 r.), str. 74.

¹² Sektor instytucji niekomercyjnych obejmuje według GUS: organizacje społeczne, partie polityczne, organizacje związków zawodowych, stowarzyszenia, fundacje oraz jednostki organizacji wyznaniowych.

¹³ Bez spółdzielni do 9 członków.

¹⁴ Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2016, GUS, Warszawa 2016, s. 242, s. 696, 700.

Istotną dla KPRES jest grupa spółdzielni, bazujących na indywidualnej i osobistej pracy i zaangażowaniu członków, w tym osób trudno zatrudnialnych. W grupie tej można wyróżnić: spółdzielnie pracy, spółdzielnie inwalidów i niewidomych oraz spółdzielnie socjalne.

Informacji o stanie sektora spółdzielni pracy dostarczają dane gromadzone przez Krajową Radę Spółdzielczą. Zgodnie z informacjami przekazanymi przez Krajową Radę Spółdzielczą liczba spółdzielni pracy czynnych w działalności (nieznajdujących się w stanie likwidacji lub upadłości) maleje na przestrzeni lat. W roku 2014 odnotowano 566 spółdzielni pracy czynnych w działalności, w 2015 r. ich liczba spadła do 560, a w 2016 r. do 549. Dane dotyczące liczby spółdzielni pracy w kolejnych latach potwierdzają ich spadek. Jednocześnie spada liczba spółdzielni pracy czynnych, ale znajdujących się w stanie likwidacji lub upadłości, a także tych wykreślonych z Krajowego Rejestru Sądowego.¹⁵

Informacje dotyczące sytuacji spółdzielni inwalidów i spółdzielni niewidomych (dalej SliSN) wskazują, iż na przestrzeni ostatnich lat malała liczba funkcjonujących spółdzielni. O ile w 2014 r. w Polsce funkcjonowało 171 SliN, to według stanu na kwiecień 2017 r. w Polsce działało 160 spółdzielni, a w 2016 r., zgodnie z danymi GUS, aktywnie działały 154 SliN.¹⁶ Wraz z malejącą liczbą SliSN, znacznemu zmniejszeniu na przestrzeni ostatnich lat uległa również liczba osób zatrudnionych w tych spółdzielniach.¹⁷ Jak wynika z analizy badań w przyszłości prawdopodobnie zmniejszeniu ulegnie liczba funkcjonujących SliSN. Główną przyczyną malejącej liczby funkcjonujących SliSN jest ich trudna sytuacja finansowa.¹⁸

Na przestrzeni lat w Polsce obserwowany jest wzrost liczby zarejestrowanych spółdzielni socjalnych, działających na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych. W 2016 r. w KRS zarejestro-

¹⁵ W 2014 r. spółdzielni czynnych, ale będących w stanie likwidacji lub upadłości było 446, w 2015 r. liczba ta spadła do 251, a w 2016 r. wynosiła 255. W 2014 r. liczba spółdzielni pracy wykreślonych z Krajowego Rejestru Sądowego wynosiła 23, w 2015 r. ich liczba wzrosła do 240, a w 2016 r. do 266.

¹⁶ Dane dotyczące spółdzielni pracy, spółdzielni inwalidów i niewidomych oraz spółdzielni socjalnych zostały przekazane przez Departament Informacji GUS (29.01.2018 r.). Stan aktywności jednostek określony został na podstawie danych administracyjnych oraz na podstawie weryfikacji przeprowadzonej przez pracowników Urzędu Statystycznego w Krakowie. Dane o zatrudnieniu mają charakter szacunkowy i opracowane zostały na podstawie informacji ze sprawozdania Z-06 dla podmiotów zatrudniających co najmniej 10 pracowników oraz danych z ZUS za grudzień 2016 r.

¹⁷ Opracowanie pt. Stan spółdzielczości inwalidów w 2015 r. Raport z badań ankietowych, Krajowy Związek Rewizyjny Spółdzielni Inwalidów i Spółdzielni Niewidomych, Warszawa, grudzień 2015 r.

¹⁸ Ibidem.

wanych było 1395 spółdzielni socjalnych, w tym 112 znajdowało się w likwidacji (dla porównania w 2015 r. w KRS zarejestrowanych było 1266 spółdzielni, a rok wcześniej, w 2014 r. było ich 1226).

Z danych GUS na temat wybranych typów spółdzielni w 2016 r. wynika, że na 4,1 tys. zarejestrowanych spółdzielni pracy, spółdzielni inwalidów i niewidomych oraz spółdzielni socjalnych, aktywnych jest 1,6 tys. jednostek co stanowi zaledwie 38% zarejestrowanych. Wśród aktywnych najwięcej jest spółdzielni socjalnych, niemal 0,9 tys. na 1,4 tys. zarejestrowanych (62%). Wśród 272 zarejestrowanych spółdzielni inwalidów i niewidomych aktywnych jest 154 co stanowi 57% ogółu zarejestrowanych SliN. Aktywnych spółdzielni pracy jest 542, tj. 22% spośród zarejestrowanych.¹⁹ Sytuacja ta wynika przede wszystkim z długotrwałej i stosunkowo kosztownej procedury likwidacyjnej oraz konieczności dopełnienia przez spółdzielnie wielu formalności prowadzących do wykreślenia z rejestru KRS.

Zatrudnienie na umowę o pracę wg stanu koniec 2016 r. w wyżej wymienionych typach spółdzielni wyniosło 37,5 tys. osób. Najwięcej tj. 17,3 tys. osób zatrudniały spółdzielnie inwalidów i niewidomych, spółdzielnie pracy zatrudniały 16 tys. osób, a spółdzielnie socjalne zatrudniały 4,2 tys. osób. Dla przeważającej większości tj. 96% osób spółdzielnia stanowiła główne miejsce pracy.²⁰

Wśród wszystkich aktywnych spółdzielni status Zakładu Pracy Chronionej posiada 138 jednostek (9%), z czego zdecydowaną większość stanowią spółdzielnie inwalidów i niewidomych – 131 spółdzielnia (status ZPCh posiada 85% aktywnych spółdzielni inwalidów i niewidomych).

Inną formą funkcjonującą w ramach sektora spółdzielczego są spółdzielnie uczniowskie. Statystyki Fundacji Rozwoju Spółdzielczości Uczniowskiej mówią nawet o 5 tys.²¹ takich podmiotów, choć nadal brakuje precyzyjnych danych. Spółdzielnie uczniowskie, często funkcjonujące pod opieką banków spółdzielczych, spółdzielni pracy czy spółdzielni spożywców „Społem”, są praktyczną formą kształtowania przedsiębiorczości wśród uczniów,

¹⁹ Dane dotyczące spółdzielni pracy, spółdzielni inwalidów i niewidomych oraz spółdzielni socjalnych zostały przekazane przez Departament Informacji GUS (29.01.2018 r.). Stan aktywności jednostek określony został na podstawie danych administracyjnych oraz na podstawie weryfikacji przeprowadzonej przez pracowników Urzędu Statystycznego w Krakowie. Dane o zatrudnieniu mają charakter szacunkowy i opracowane zostały na podstawie informacji ze sprawozdania Z-06 dla podmiotów zatrudniających co najmniej 10 pracowników oraz danych z ZUS za grudzień 2016 r.

²⁰ Ibidem.

²¹ Roczne sprawozdanie merytoryczne z działalności Fundacji Rozwoju Spółdzielczości Uczniowskiej za 2013 r., http://www.frsu.pl/uploads/attachments/sprawozdanie_merytoryczne_2013_20150812083646.pdf, 16.11.2017 r.

i to postaw społecznie odpowiedzialnych. Członkostwo w spółdzielniach uczniowskich powoduje zwiększenie wiedzy, kompetencji społecznych i umiejętności kooperacyjnych młodzieży. Pozwala to na budowanie kapitału społecznego na przyszłość. Obecnie barierą w rozwoju spółdzielczości uczniowskiej w Polsce jest brak precyzyjnych przepisów regulujących ich działalność.

1.3. Jednostki reintegracyjne²²

W 2016 r. aktywnie działało 1187 jednostek reintegracji społeczno-zawodowej – 708 warsztatów terapii zajęciowej (WTZ), 103 zakłady aktywności zawodowej (ZAZ), 159 centrów integracji społecznej (CIS) i 217 klubów integracji społecznej (KIS).

Między 2015 r. a 2016 r. łączna liczba CIS, WTZ oraz ZAZ zwiększyła się o 34 jednostki, tj. o 4%. Z kolei w okresie 2005–2016 odnotowano wzrost o 296 placówek tego rodzaju (łącznie o 44%, a średniorocznie – o 3%). W ciągu 2016 r. z usług reintegracji społeczno-zawodowej świadczonych przez CIS, ZAZ i WTZ skorzystało blisko 41 tys. osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Zatrudnienie podjęło 4 na 10 osób, które ukończyły zajęcia w CIS oraz co 4 osoba niepełnosprawna opuszczająca WTZ lub ZAZ.

Pośród 159 CIS aktywnie działających w 2016 r. większość prowadzonych było przez organizacje sektora non-profit – 104 jednostki. JST, głównie gminy, prowadziły w 2016 r. 47 centrów integracji społecznej, a 8 aktywnych CIS działało przy spółdzielniach socjalnych. Liczba CIS prowadzonych przez organizacje pozarządowe zwiększyła się w porównaniu do 2015 r. o 9 jednostek, a CIS samorządowych i prowadzonych przez spółdzielnie socjalne o odpowiednio o 7 i 3 jednostki.

Najczęściej uczestnikami zajęć z zakresu integracji społecznej i zawodowej²³ według deklaracji CIS były osoby długotrwale bezrobotne – stanowiły one 56% wszystkich podopiecznych CIS. W dalszej kolejności ze wsparcia CIS korzystały osoby uzależnione od alkoholu (11%) oraz osoby niepełnosprawne (10%). Rzadziej uczestnikami zajęć byli bezdomni realizują-

²² Część opracowana na podstawie raportu pt. „*Centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej i warsztaty terapii zajęciowej w 2016 r.*”, GUS, Warszawa 2017.

²³ Od roku sprawozdawczego 2016 uczestnik zajęć CIS w sprawozdaniu wykazywany jest tylko w jednej kategorii uczestników. W związku z tym brak możliwości odniesienia liczby uczestników w poszczególnych kategoriach do lat wcześniejszych, gdyż do roku 2015 uczestnicy mogli być wykazywani wielokrotnie, ze względu na wszystkie powody zagrożenia wykluczeniem społecznym.

cy indywidualne programy wychodzenia z bezdomności (5%) oraz osoby zwalniane z zakładów karnych, mające trudności w integracji ze środowiskiem (3%). Niewielki natomiast udział wśród beneficjentów CIS miały osoby, dla których główną przesłanką wykluczenia była choroba psychiczna, uzależnienie od narkotyków lub innych środków odurzających, bądź uchodźcy realizujący indywidualny program integracji (łącznie 2%).

Według deklaracji CIS w 2016 r. zajęcia prowadzone w ich ramach ukończyło 4,2 tys. osób. Spośród nich 1,8 tys. (43%) pozytywnie zakończyło uczestnictwo i usamodzielniało się ekonomicznie, tzn. podjęło pracę zarobkową²⁴ (41%) albo uzyskało świadczenie emerytalne lub rentowe (2%). Byli uczestnicy zajęć CIS najczęściej znajdowali zatrudnienie u pracodawcy spoza centrum (85% ogółu osób usamodzielnionych), w tym jedynie w 7% przypadków zatrudnienie to było wspierane finansowo przez powiatowe urzędy pracy. Dodatkowo 7% zostało skierowanych do odbycia stażu zawodowego na podstawie ustawy o promocji zatrudnienia i rynku pracy.²⁵ Niektórzy uczestnicy po zakończeniu zajęć w centrum stawali się jego pracownikami (3%), natomiast najmniej rozpowszechnione było rozpoczęcie działalności gospodarczej, zarówno w ramach spółdzielni socjalnej (1%), jak i jednoosobowo (1%).

Kobiety stanowiły ponad połowę (56%) wszystkich osób korzystających z usług CIS w 2015 r.²⁶ Ponadto ich udział wśród usamodzielnionych ekonomicznie absolwentów CIS był wyższy i wyniósł 62%.

Na koniec 2016 r. w Polsce działało 217 KIS. Liczba aktywnych KIS zmniejszyła się o 14% w porównaniu do 2015 r., najczęściej z powodów braku finansowania działalności i zakończenia projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej. Zdecydowana większość, bo blisko 3/4 klubów integracji społecznej prowadzona była przez jednostki samorządu terytorialnego lub jednostki organizacyjne im podległe, jak np. ośrodki pomocy społecznej lub domy pomocy społecznej, 1/4 – przez organizacje z sektora non-profit.

Kluby integracji społecznej 2016 r. wskazały, że w zajęciach w ramach reintegracji społecznej wzięło łącznie blisko 21,6 tys. osób, natomiast w zajęciach w ramach reintegracji zawodowej – 3,2 tys. osób, przy czym każdy uczestnik mógł być liczony wielokrotnie, gdy korzystał z różnych form prowa-

²⁴ W ramach tej grupy są osoby, które znalazły zatrudnienie u pracodawcy bez dodatkowego wsparcia bądź zostały skierowane do zatrudnienia wspieranego, zostały skierowane do pracy w centrum integracji społecznej lub do odbycia stażu zawodowego, podjęły działalność gospodarczą w formie spółdzielni socjalnej lub samodzielnie.

²⁵ Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, Dz.U. z 2016 r. poz. 645, z późn. zm.

²⁶ Ze względu na zmianę wzoru sprawozdania z działalności centrum integracji społecznej, od 2016 r. nie jest możliwe określenie płci uczestników zajęć.

dzonych zajęć.²⁷ W prowadzonych w KIS zajęciach kobiety uczestniczyły dwukrotnie częściej niż mężczyźni.

Na koniec 2016 r. na terenie kraju działały 103 ZAZ. Organami prowadzącymi dla 64% jednostek były organizacje non-profit (stowarzyszenia, fundacje i społeczne podmioty wyznaniowe), dla 34% – jednostki samorządu terytorialnego (gminy lub powiaty), a dla 2% jednostek – spółdzielnie socjalne. Znaczna część – 7 na 10 – podmiotów non-profit prowadzących ZAZ posiadała status organizacji pożytku publicznego. W porównaniu z 2015 r. liczba aktywnych ZAZ zwiększyła się o 6 jednostek. Założycielami nowych zakładów aktywności zawodowej były w równym stopniu jednostki samorządu terytorialnego (3) oraz organizacje non-profit (3).

Jednostki non-profit, które prowadziły ZAZ wskazywały najczęściej jako główną dziedzinę działalności statutowej *pomoc społeczną i humanitarną* (58%). Dużo rzadziej deklarowały, że ich podstawowa aktywność dotyczyła *rynku pracy i aktywizacji zawodowej* (16%), *ochrony zdrowia* (13%), a jeszcze rzadziej – *edukacji i wychowania* (9%).

Na koniec 2016 r. we wszystkich zakładach aktywności zawodowej zatrudnionych było blisko 5,7 tys. osób, co odpowiadało niemal 4 tys. pełnych etatów. W porównaniu z rokiem 2015 zatrudnienie w ZAZ zwiększyło się o 0,4 tys. osób. Średnia liczba zatrudnionych w jednej placówce wyniosła 55 pracowników (o 1 osobę więcej niż w 2015 r.), a uwzględniając wymiar czasu pracy – na jeden ZAZ przypadało średnio 38,5 pełnych etatów (odpowiednio więcej o 0,2 etatu).

Osoby z orzeczoną niepełnosprawnością stanowiły 76% ogółu zatrudnionych w zakładach aktywności zawodowej w 2016 r., a przyrost liczby zatrudnionych w tej grupie wyniósł blisko 8% w porównaniu z 2015 r. Wśród niemal 4,3 tys. pracowników z niepełnosprawnościami w ZAZ na koniec 2016 r. największy udział miały osoby o znacznym stopniu niepełnosprawności (61%), następnie – o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (38%), zaś najrzadziej w zakładach zatrudniano osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności (1%). Przeciętna liczba zatrudnionych osób niepełnosprawnych spełniających kryteria ustawy o rehabilitacji społecznej i zawodowej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, przypadająca na jeden ZAZ w 2016 r., wyniosła 40 osób.

Na koniec 2016 r. aktywną działalność prowadziło 708 WTZ, tj. o 9 więcej niż w roku 2015. Najczęściej organizatorami tego rodzaju jednostek

²⁷ Dane dotyczące wyłącznie KIS, które złożyły sprawozdania ze swojej działalności (211) – informacje w zakresie reintegracji społecznej podało 185 jednostek (88%), a reintegracji zawodowej – 146 (69%).

były podmioty sektora non-profit – w skali kraju prowadziły one łącznie 77% warsztatów. Kolejne 18% warsztatów działało w ramach jednostek samorządu terytorialnego i instytucji im podległych. Wśród nielicznej grupy warsztatów prowadzonych przez inne typy podmiotów (5%) najwięcej działało w ramach spółdzielni socjalnych (3%). Wśród nowopowstałych warsztatów – 6 założyły stowarzyszenia, a po jednym: fundacja, społeczny podmiot wyznaniowy oraz jednostka samorządu terytorialnego.

W 2016 r. podmioty non-profit prowadzące WTZ najczęściej jako główną dziedzinę swojej działalności wskazywały *pomoc społeczną i humanitarną* (67%), rzadziej *ochronę zdrowia* (19%) oraz *edukację, wychowanie, badania naukowe* (8%). W latach poprzednich zróżnicowanie tych podmiotów ze względu na dziedzinę działalności było zbliżone do 2016 r. Większość podmiotów sektora non-profit prowadzących warsztaty posiadała status organizacji pożytku publicznego (65%).

Liczba uczestników zajęć WTZ regularnie się zwiększa, średniorocznie jest to przyrost o ok. 0,5 tys. osób. W 2016 r. z zajęć w warsztatach terapii zajęciowej skorzystało 26,5 tys. osób z orzeczoną niepełnosprawnością – liczba ta stanowiła 0,8%²⁸ ogólnej liczby niepełnosprawnych w kraju. Przeciętnie w zajęciach w jednym WTZ uczestniczyło 37 osób niepełnosprawnych.

W 2016 r. we wszystkich WTZ zatrudnionych było 9,9 tys. osób, których praca odpowiadała 8,3 tys. pełnych etatów. Wśród tych pracowników 72% stanowiła kadra zaangażowana w proces rehabilitacji, np. instruktorzy zawodu, psychologowie, lekarze, rehabilitanci, pracownicy socjalni. Przeciętnie w jednym WTZ pracowało 14 osób, a jeden pracownik przypadał średnio na 2,7 uczestnika, natomiast jeden pracownik merytoryczny na blisko 3,7 uczestnika.

Wśród uczestników WTZ, podobnie jak w latach poprzednich, 45% stanowiły kobiety. W 2016 r. 1,7 tys. osób opuściło warsztaty, co stanowiło 6% w odniesieniu do liczby uczestników na koniec roku. Wśród nich 0,4 tys. (tj. 23%) podjęło zatrudnienie, w tym w ZAZ – 7% spośród osób, które opuściły WTZ, a w zakładach pracy chronionej (ZPCh) – 3%. W odniesieniu do osób, które po opuszczeniu WTZ podjęły zatrudnienie było to odpowiednio 29% i 14%.

²⁸ Na podstawie danych z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności, przyjęto liczbę osób niepełnosprawnych w wieku 16–59 lat w przypadku kobiet oraz 16–64 lata w przypadku mężczyzn, w ujęciu średniorocznym za 2016 r.

2. Cele, rezultaty i priorytety KPRES

2.1. Cele i rezultaty KPRES

Główny cel KPRES zakłada, że do 2020 r. ekonomia społeczna stanie się istotnym czynnikiem wzrostu zatrudniania, spójności społecznej oraz rozwoju społecznego, a jej podmioty ważnymi elementami aktywizacji osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy oraz dostarczycielami usług społecznych użyteczności publicznej dla wspólnot lokalnych.

Cel główny KPRES zostanie osiągnięty poprzez:

- wzmocnienie roli podmiotów ekonomii społecznej we wspólnotach samorządowych;
- powstanie i utrzymanie 35 tys. miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych;
- wzrost skuteczności mechanizmów zarządzania i koordynacji polityki ekonomii społecznej;
- wzrost kompetencji w obszarze ekonomii społecznej w społeczeństwie.

Osiągnięcie celów określonych w KPRES zostanie dokonane poprzez realizację działań ujętych w ramach poszczególnych priorytetów, które zostały wyznaczone na podstawie dokonanej diagnozy obejmującej analizę potrzeb sektora ekonomii społecznej.

2.2. Priorytet I. Ekonomia społeczna na społecznie odpowiedzialnym terytorium

Zgodnie z założeniem głównym rezultatem działań wskazanych w Priorytecie I będzie wzmocnienie powiązań podmiotów ekonomii społecznej ze społecznością lokalną oraz trwałe włączenie ekonomii społecznej do polityki publicznej.

W okresie sprawozdawczym realizowano szereg działań w zakresie wspierania samoorganizacji obywatelskiej. Najważniejsze z podjętych działań opisano poniżej.

Współpraca finansowa administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami działającymi w sferze pożytku publicznego²⁹

W 2016 r. 91% organów administracji publicznej współpracowało pod względem finansowym z podmiotami trzeciego sektora. Wśród organów administracji publicznej najmniejszą aktywność we współpracy finansowej z podmiotami działającymi w sferze pożytku publicznego wykazują urzędy centralne. 84% z nich wykazała w 2016 r. współpracę finansową z organizacjami pozarządowymi i podmiotami zrównanymi. Z pozostałych urzędów administracji publicznej, 100% urzędów marszałkowskich oraz miast na prawach powiatu współpracowało finansowo z podmiotami działającymi w sferze pożytku publicznego w 2016 r. Ponadto współpracę finansową z organizacjami pozarządowymi i podmiotami zrównanymi prowadziło 94% urzędów wojewódzkich i organów administracji zespolonej, 94% starostw powiatowych oraz 90% urzędów gminy oraz urzędów miasta, niebędących miastami na prawach powiatu.

Najczęściej urzędy współpracowały z organizacjami pozarządowymi. W dalszej kolejności z podmiotami kościelnymi, spółkami non-profit i klubami sportowymi oraz spółdzielniami socjalnymi.

Odsetek urzędów administracji publicznej stosujących finansowe formy współpracy w podziale na typ urzędu w 2016 r. oraz liczbę urzędów, które współpracowały finansowo w podziale na podmioty przedstawiono w poniższych tabelach.

²⁹ Na współpracę finansową administracji publicznej z sektorem pozarządowym składa się zlecenie realizacji zadań publicznych w wyniku zastosowania zasad otwartego konkursu ofert w rozumieniu ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz innych trybów.

Inne tryby zlecenia zadań publicznych to m.in. zlecenie zadań w oparciu o ustawę o ochronie przeciwpożarowej (Dz.U. z 2016 poz. 191, z późn. zm.), systemie oświaty (Dz.U. z 2015 r. poz. 2156, z późn. zm.), ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2014 poz. 1446 z późn. zm.), finansach publicznych (Dz.U. 2015 poz. 2150, z późn. zm.) czy też zadania spoza obszarów wymienionych w art. 4 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. W innych trybach mieszczą się również środki wydatkowane przez organy administracji publicznej z zastosowaniem ustawy Prawo zamówień publicznych (Dz.U. z 2015 r. poz. 2164, z późn. zm.), współfinansowane ze środków z funduszy strukturalnych UE (Dz.U. z 2014 r. poz. 1649, z 2015 r. poz. 349, 1240, 1358, 1890.) oraz z innych środków zagranicznych. W ramach innych trybów zlecane były również zadania na podstawie art. 11a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (z pominięciem otwartego konkursu ofert, w związku z wystąpieniem klęski żywiołowej, katastrofy naturalnej lub awarii technicznej).

Tabela 1. Współpraca finansowa organów administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi lub innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego w 2016 r.

Typ urzędu	Liczba urzędów, do których wysłano ankietę	Liczba urzędów, które uzupełniły ankietę	Liczba urzędów które współpracowały finansowo	%
Ministerstwo, urząd centralny wraz ze swoimi agencjami, jednostkami podległymi i nadzorowanymi	19	19	16	84%
Urząd wojewódzki oraz organy administracji zespolonej	16	16	15	94%
Urząd marszałkowski	16	15	15	100%
Starostwo powiatowe	314	308	290	94%
Urząd miasta na prawach powiatu	66	66	66	100%
Urząd gminy, urząd miasta, które nie jest miastem na prawach powiatu	2412	2253	2034	90%
Razem administracja samorządowa	2808	2642	2405	91%
Razem administracja rządowa	35	35	31	89%
RAZEM	2843	2677	2436	91%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania DPP w MRPiPS pn. „Monitoring współpracy urzędów i ich jednostek organizacyjnych podległych i nadzorowanych z sektorem pozarządowym”.

Tabela 2. Liczba urzędów, które współpracowały finansowo w roku 2016 w ramach otwartego konkursu ofert, z pominięciem otwartego konkursu ofert, na podstawie przepisów ustaw innych niż ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, w podziale na podmioty

Typ urzędu	Liczba urzędów które współpracowały finansowo	ngo	Podmioty kościelne	Spółdzielnie społeczne	Spółki non-profit oraz kluby sportowe
Ministerstwo, urząd centralny wraz ze swoimi agencjami, jednostkami podległymi i nadzorowanymi	16	16	6	4	5
Urząd wojewódzki oraz organy administracji zespolonej	15	15	14	2	2
Urząd marszałkowski	15	15	14	8	9
Starostwo powiatowe	290	287	131	6	46
Urząd miasta na prawach powiatu	66	66	64	21	46
Urząd gminy, urząd miasta, które nie jest miastem na prawach powiatu	2034	1911	460	47	454
Razem administracja samorządowa	2405	2279	669	82	555
Razem administracja rządowa	31	31	20	6	7
RAZEM	2436	2310	689	88	562

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania DPP w MRPiPS pn. „Monitoring współpracy urzędów i ich jednostek organizacyjnych podległych i nadzorowanych z sektorem pozarządowym”.

W ramach otwartego konkursu ofert administracja publiczna otrzymała w 2016 r. **89 898** ofert oraz podpisanych zostało **58 192** umowy. Łącznie przekazano **1 801 081 902 zł**. Dofinansowanie otrzymało 65% złożonych ofert.

Tabela 3. Liczba urzędów, które współpracowały finansowo w roku 2016 w ramach otwartego konkursu ofert w podziale na podmioty

2016	Organizacje pozarządowe i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego			Podmioty kościelne i wyznaniowe			Spółdzielnie społeczne			Spółki non-profit oraz kluby sportowe będące spółkami działającymi na podstawie przepisów ustawy o sporcie		
	liczba ofert	liczba umów	kwota przekazanych dotacji	liczba ofert	liczba umów	kwota przekazanych dotacji	liczba ofert	liczba umów	kwota przekazanych dotacji	liczba ofert	liczba umów	kwota przekazanych dotacji
typ urzędu	12 028	2 694	293 569 405	216	90	12 833 741	101	13	849 469	66	43	3 361 564
Ministerstwo, urząd centralny wraz ze swoimi agencjami, jednostkami podległymi i nadzorowanymi	1 967	1 169	23 473 261	220	175	3 178 549	3	2	21 050	19	14	91 022
Urząd wojewódzki oraz organy administracji zespolonej	11 502	5 421	109 080 985	343	206	3 247 860	24	9	74 205	115	78	3 912 877
Urząd marszałkowski	9 285	6 331	136 346 974	210	179	22 069 578	6	4	16 600	299	254	805 711
Starostwo powiatowe	22 284	14 228	601 782 052	984	769	75 023 345	29	23	4 917 341	887	868	30 681 595
Urząd miasta na prawach powiatu	26 935	23 442	418 596 734	822	783	14 622 950	64	63	5 380 309	1 489	1 334	37 144 725
Urząd gminy, urząd miasta, które nie jest miastem na prawach powiatu	70 006	49 422	1 265 806 745	2 359	1 937	114 963 733	123	99	10 388 455	2 790	2 534	72 544 908
Razem administracja samorządowa	13 995	3 863	317 042 666	436	265	16 012 290	104	15	870 519	85	57	3 452 586

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania DPP w MRPiPS pn. „Monitoring współpracy urzędów i ich jednostek organizacyjnych podległych i nadzorowanych z sektorem pozarządowym”.

Zlecenie zadań na podstawie art. 16a ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (regranting)

Istotnym instrumentem w zakresie wspierania samoorganizacji obywatelskiej jest przewidziany w art. 16a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (UODPPiOW) instrument tzw. regrantingu, a więc forma wsparcia udzielanego za pośrednictwem Operatorów Regionalnych, których zadaniem jest dalsza dystrybucja otrzymanych środków.

W 2016 r. 71 organów, czyli 3% wszystkich organów administracji publicznej prowadzących współpracę finansową z organizacjami pozarządowymi zlecając zadania publiczne skorzystało z tzw. regrantingu – 69 jednostek samorządu terytorialnego i 2 organy administracji rządowej. Dzięki temu przystępujące do takich umów organizacje pozarządowe miały możliwość przekazania realizacji zadania publicznego innym podmiotom działającym w sferze pożytku publicznego.

Tabela 4. Liczba urzędów, które zlecały realizację zadań publicznych korzystając z formuły regrantingu 2016 r.

Województwo	Liczba urzędów w 2016 r.
dolnośląskie	0
kujawsko-pomorskie	4
lubelskie	7
lubuskie	0
łódzkie	2
małopolskie	5
mazowieckie	6
opolskie	1
podkarpackie	5
podlaskie	4
pomorskie	12
śląskie	10
świętokrzyskie	1
warmińsko-mazurskie	7
wielkopolskie	5
zachodniopomorskie	2
RAZEM	71

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania DPP w MRPiPS pn. „Monitoring współpracy urzędów i ich jednostek organizacyjnych podległych i nadzorowanych z sektorem pozarządowym”.

W 2016 r. najczęściej z tej formy współpracy finansowej korzystały urzędy z województwa pomorskiego – 12 i śląskiego – 10, w następnej kolejności zaś lubelskiego i warmińsko-mazurskiego – 7 urzędów w każdym z tych województw. Natomiast najrzadziej korzystały z tej formy współpracy urzędy w województwach opolskim i świętokrzyskim – 1 urząd w każdym z tych województw oraz województwach łódzkim i zachodniopomorskim – po 2 urzędy. W województwach dolnośląskim i lubuskim żaden z urzędów nie zdecydował się na zastosowanie regrantingu.

Inicjatywa lokalna

Od 2013 r. wzrasta liczba składanych wniosków, liczba zawartych umów oraz łączna szacunkowa wartość inicjatyw lokalnych, realizowanych w oparciu o przepisy rozdziału 2a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. W 2014 r. 160 jednostek samorządu terytorialnego (tj. 6%) prowadziło współpracę z mieszkańcami, organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego, w 2015 r. było to 130 jednostek samorządu terytorialnego (tj. 5%), a w 2016 r. 168 jednostek samorządu terytorialnego.

W ramach inicjatywy lokalnej w 2016 r. zostały złożone 1604 wnioski. Tym samym w porównaniu do 2013 r., w którym złożono 734 wnioski, nastąpił prawie dwukrotny wzrost. Nastąpił również wzrost liczby podpisanych umów, w 2014 r. podpisano bowiem 781 umów, w 2015 r. 845 umów, a w 2016 r. podpisano 1183 umowy. Wrosła także łączna szacunkowa wartość inicjatyw lokalnych. W 2014 r. wynosiła ona 21 428 782 zł, w 2015 r. było to 26 013 158 zł, a w 2016 r. 34 543 578 zł.

Umowy o wykonanie inicjatywy lokalnej w 2016 r. najczęściej dotyczyły: działań wspomagających rozwój wspólnot i społeczności lokalnych, działalności w sferze kultury fizycznej i turystyki, edukacji, oświaty i wychowania, a także działalności charytatywnej, podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości i rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej, działań na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego, kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego oraz promocji i organizacji wolontariatu.

Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014–2020³⁰

Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (PFIO) na lata 2014–2020 stanowi kontynuację funkcjonowania programowego instrumentu wsparcia

³⁰ Część opracowana na podstawie Sprawozdania z realizacji Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, DES w MRPiPS, Warszawa 2017.

skierowanego do sektora organizacji pozarządowych. Celem głównym PFIO jest *zwiększenie zaangażowania obywateli i organizacji pozarządowych w życie publiczne*. Realizacja PFIO ma umożliwić obywatelom zaangażowanie się w różnorodne działania na rzecz innych, swoich wspólnot oraz w tworzenie, realizację i monitoring polityk publicznych. Szczególnie istotne jest orientowanie się organizacji pozarządowych na społeczności lokalne, w których funkcjonują. PFIO stanowi tym samym instrument wsparcia rozwoju samoorganizacji obywatelskiej, a poprzez to rozwoju lokalnych społeczności.

W 2016 r., w ramach PFIO, złożono 4857 ofert. Po wstępnej weryfikacji formalnej do oceny ekspertów skierowano 4795 ofert. Spośród wszystkich złożonych ofert 136 z nich zostało ocenionych negatywnie pod względem formalnym. Do oceny merytorycznej skierowano 4721 ofert, spośród których 4113 ofert zostało ocenionych pozytywnie, natomiast 608 ofert zostało ocenionych negatywnie. Na listach rankingowych wskazano do dofinansowania 458 ofert.

Spośród 458 ofert przeznaczonych do dofinansowania ostatecznie w 2016 r. dotacje przekazano na realizację 437 projektów. 17 oferentów zrezygnowało z realizacji zadania po przyznaniu środków.

Wsparcie działalności podmiotów ekonomii społecznej w obszarze realizacji usług społecznych użyteczności publicznej oraz w ramach kluczowych sfer rozwojowych

Instrumenty wsparcia rozwoju usług społecznych użyteczności publicznej, świadczonych przez podmioty ekonomii społecznej w postaci preferencji dla realizacji usług społecznych przez PES są uwzględnione w „*Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze wykluczenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014–2020*”, mających na celu zapewnienie niezbędnego poziomu koordynacji działań realizowanych z wykorzystaniem środków EFS i EFRR, zapewnienie zgodności działań realizowanych z wykorzystaniem ww. środków z krajową polityką w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa określoną w krajowych dokumentach strategicznych i programowych, w tym przede wszystkim w KPRES oraz Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu, a także zapewnienie spójności pomiędzy interwencją EFS podejmowaną na poziomie centralnym i regionalnym.

Zgodnie z wytycznymi preferencje dla realizacji usług społecznych przez PES zapewnia IZ RPO w szczególności poprzez:

- a) rekomendowanie Komitetowi Monitorującemu RPO określonych kryteriów wyboru projektów ograniczających wsparcie w ramach danego konkursu wyłączenie do PES lub premiujących realizację projektów przez te podmioty;
- b) preferencje dla projektów partnerskich realizowanych przez administrację publiczną i PES;
- c) zobowiązanie beneficjentów w decyzji o dofinansowaniu projektu lub umowie o dofinansowanie projektu do zlecenia zadań na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Ponadto IZ RPO w decyzji o dofinansowaniu projektu lub umowie o dofinansowanie projektu zobowiązuje beneficjentów do:

- uwzględniania aspektów społecznych w zamówieniach realizowanych zgodnie z ustawą z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz.U. z 2017 r. poz. 1579, z późn. zm.) albo zasadą konkurencyjności, o której mowa w Wytycznych w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014–2020;
- dokonywania zakupów nieobjętych ustawą z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych i zasadą konkurencyjności w pierwszej kolejności u PES.

Zgodnie z wytycznymi IZ RPO zapewnia także, że w przypadku rozwoju usług społecznych w ramach PI 9iv, realizowane wsparcie jest skoncentrowane na skoordynowanych działaniach zwiększających dostępność usług społecznych w województwie poprzez projekty zapewniające trwałość efektów i włączenie usług społecznych w politykę rozwoju w województwie. Działania realizowane są w wybranej formule projektów:

- a) terytorialnych – obejmujących różne typy usług społecznych, zgodnie z partycypacyjnie zdiagnozowanymi potrzebami, o ile projekty spełniają łącznie poniższe warunki:
 - są realizowane w partnerstwie jednostek samorządu terytorialnego i PES. W skład partnerstwa wchodzi minimum powiat/miasto na prawach powiatu (PCPR), gmina w obrębie tego powiatu (OPS) oraz PES. IZ RPO preferuje projekty realizowane w partnerstwie większej liczby wymienionych podmiotów³¹,

³¹ Wsparcie tworzenia partnerstw może być realizowane w ramach działań koordynacyjnych dotyczących sektora ekonomii społecznej lub działań animacyjnych OWES.

- zostały poprzedzone (przed złożeniem projektu) partycypacyjną, wspólnie wypracowaną lub uzgodnioną pomiędzy partnerami publicznym i ekonomii społecznej, diagnozą lokalną odnośnie wyzwań społecznych (demografia, stan zdrowia, poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego), potrzeb obywateli, zasobów instytucjonalnych i osobowych. Wyniki diagnozy stanowią podstawę opracowania i realizacji projektu,³²
 - realizowane są wyłącznie na zasadzie jeden projekt na jeden powiat/miasto na prawach powiatu lub subregion, zdefiniowany na potrzeby projektu i obejmujący więcej niż jeden powiat;
- b) problemowych – ukierunkowanych na rozwiązanie określonych problemów, zdefiniowanych w diagnozie instytucji ogłaszającej konkurs, przy użyciu różnych typów usług, w tym usług dla opiekunów faktycznych osób niesamodzielnych, usług wsparcia rodzin, usług pieczy zastępczej;
- c) tematycznych – skoncentrowanych wyłącznie na jednym, wąskim typie wsparcia w ramach usługi, na podstawie precyzyjnego określenia problemowych kwestii społecznych, które należy rozwiązać, np. placówki wsparcia dziennego, usługi asystenckie dla osób z niepełnosprawnością, mieszkania wspomagane.

Działania uwzględnione w ramach priorytetu I KPRES pn. *ekonomia społeczna na społecznie odpowiedzialnym terytorium*, obejmujące wspieranie rozwoju działalności ekonomii społecznej w kluczowych sferach rozwojowych, w tym działania na rzecz zrównoważonego rozwoju, solidarności pokoleń, usług aktywnej integracji oraz rozwoju społeczności lokalnej, tożsamości i edukacji kulturowej, zostały podkreślone również w ramach w „*Wytucznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze wykluczenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014–2020*”. W rozdziale 7 pn. *wsparcie rozwoju sektora ekonomii społecznej w ramach PI 9V* wskazano, iż „*IZ RPO zapewnia, że jest preferowane tworzenie miejsc pracy i przedsiębiorstw społecznych w kluczowych sferach rozwojowych wskazanych w Działaniu I.4 KPRES, tj. zrównoważony rozwój, solidarność pokoleń, polityka rodzinna, turystyka społeczna, budownictwo społeczne, lokalne produkty*

³² Przy tworzeniu diagnozy i projektu terytorialnego należy wykorzystać Rekomendacje Ministra Pracy i Polityki Społecznej – standardy współpracy jednostek samorządu terytorialnego ze spółdzielniami socjalnymi w zakresie realizacji usług społecznych użyteczności publicznej (w interesie ogólnym) z dnia 5 sierpnia 2015 r. Możliwe jest też wykorzystanie dobrej praktyki Programu Rozwoju Usług Społecznych w Powiecie Świebodzińskim na lata 2015–2018.

kulturowe oraz w kierunkach rozwoju określonych w strategii rozwoju województwa i w regionalnym programie rozwoju ekonomii społecznej”.

Zgodnie z wytycznymi zakres preferowanych sfer rozwojowych oraz sposób ich premiowania uzgadniany jest przez IZ RPO z Regionalnym Komitetem Rozwoju Ekonomii Społecznej oraz realizatorami OWES najpóźniej 2 miesiące po rozpoczęciu projektu.

2.3. Priorytet II. Działania regulacyjne w zakresie ekonomii społecznej

Funkcjonowanie podmiotów ekonomii społecznej i obowiązujące w Polsce instrumenty wsparcia PES obecnie opierają się o szereg szczegółowych rozwiązań prawnych. W kontekście dalszego rozwoju ekonomii społecznej za fundamentalne uznano stworzenie jednolitych i spójnych rozwiązań regulacyjnych porządkujących zagadnienia definicyjne obszaru ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, stanowiących jednocześnie silny impuls dla dalszego rozwoju ES.

Zgodnie z założeniami długoterminowym rezultatem działań, jakie zostaną zrealizowane w ramach Priorytetu II KPRES będzie utrwalenie roli i znaczenia ekonomii społecznej w polityce publicznej państwa oraz stworzenie przyjaznego otoczenia dla działalności podmiotów ekonomii społecznej.

W celu osiągnięcia tak sformułowanego celu w okresie sprawozdawczym wdrożono szereg niżej opisanych działań o charakterze legislacyjnym.

Prace nad ustawą regulującą funkcjonowanie sektora ekonomii społecznej

W okresie sprawozdawczym kontynuowano, rozpoczęte w poprzednich latach, prace ukierunkowane na przygotowanie projektu ustawy, która w sposób kompleksowy regulowałaby funkcjonowanie sektora ekonomii społecznej w Polsce. Prace miały charakter głównie wewnętrzny i były prowadzone w ramach MRPiPS. Ponadto kwestia prac nad ustawą została poruszona podczas inauguracyjnego posiedzenia KKRES, które odbyło się w dniu 4 października 2016 r. Prace nad ustawą poświęconą ekonomii społecznej zostały zintensyfikowane w 2017 r.

Prace nad nowelizacją ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych

W 2016 r. rozpoczęto prace nad przygotowaniem nowelizacji ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych. W kwietniu 2016 r.

minęło 10 lat od wprowadzenia ustawy o spółdzielniach socjalnych, a w czasie jej obowiązywania zaobserwowano rosnące zainteresowanie prowadzeniem działalności gospodarczej i społecznej w formie spółdzielni socjalnej oraz konsekwentny wzrost liczby podmiotów działających w tej formule. Praktyka stosowania ustawy i wynikające z niej doświadczenia w okresie do 2016 r. przyniosły jej trzykrotną nowelizację. W okresie sprawozdawczym po raz kolejny rozpoczęto rozważania dotyczące perspektyw dalszego rozwoju modelu funkcjonowania spółdzielni socjalnych na rynku i ich trwałości, jak również dyskusje związane z interpretacją oraz praktycznym stosowaniem przepisów przedmiotowej ustawy. W wyniku tych działań zaplanowano rozpoczęcie prac nad kolejną nowelizacją ustawy o spółdzielniach socjalnych. W związku z tym w lipcu 2016 r. zwrócono się z prośbą do wszystkich interesariuszy o zgłoszenie ewentualnych uwag i propozycji dotyczących obowiązujących regulacji, które zdaniem zainteresowanych podmiotów pozwoliłyby udoskonalić ustawę. Prace nad nowelizacją ustawy o spółdzielniach socjalnych zostały zintensyfikowane w 2017 r.

Wdrażanie działań przewidzianych do realizacji w ramach Krajowego Planu działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych na lata 2013–2016

Realizacja wskaźników KPRES dotyczących szkolenia pracowników RIO, a także pracowników jednostek samorządu terytorialnego z zakresu społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych ma odbywać się przede wszystkim w ramach realizacji celu 11 w PI 11.3 PO WER. Ze względu jednak na przedłużony etap uzgodnień i akceptacji przez IP umowy dot. realizacji projektu pn. „Efektywne zamówienia publiczne – wzmocnienie potencjału administracji” poświęconego m.in. promocji aspektów społecznych w zamówieniach publicznych, realizacja działań szkoleniowych skierowanych do pracowników RIO i pracowników JST, przewidzianych w ramach ww. projektu została rozpoczęta w pierwszej poł. 2017 r. a nie tak jak zaplanowano w KPRES tj. w 2016 r. Z uwagi na to, działania szkoleniowe z zakresu społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych w 2016 r. zostały zrealizowane w ramach środków pochodzących z budżetu Urzędu Zamówień Publicznych (UZP). Jak wynika z danych przekazanych przez UZP, w 2016 r. zorganizowano 2 szkolenia na temat aspektów społecznych w zamówieniach publicznych a także 10 centralnych szkoleniach na temat zmian w ustawie PZP wprowadzonych ustawą z dnia 22 czerwca 2016 r. o zmianie ustawy – Prawo zamówień publicznych oraz niektórych innych ustaw, w ramach których uwzględniono także tematykę społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych. W szko-

leniach tych wzięli udział pracownicy jednej z Regionalnych Izb Obrachunkowych (RIO) oraz przedstawiciele 93 jednostek samorządu terytorialnego.

2.4. Priorytet III. System wsparcia ekonomii społecznej

Działania przewidziane do realizacji w ramach Priorytetu III KPRES zostały ukierunkowane na zapewnienie kompleksowego wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej począwszy od momentu ich powstawania i wczesnych etapów rozwoju po ustawiczne i odpowiadające potrzebom wsparcie PES na dalszych etapach ich działalności.

Zgodnie z założeniami rezultatem działań realizowanych w ramach Priorytetu III będzie stworzenie warunków umożliwiających wzmocnienie podmiotów ekonomii społecznej, a w konsekwencji także utrwalenie roli i znaczenia ekonomii społecznej w polityce publicznej państwa.

W okresie sprawozdawczym realizowano szereg działań istotnych dla wsparcia podmiotów ekonomii społecznej, w tym m.in. kontynuowano wsparcie finansowe udzielane osobom uprawnionym i spółdzielniom socjalnym ze środków Funduszu Pracy (FP) i Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON), udzielano wsparcia w postaci zwrotnych instrumentów finansowych, a także realizowano system akredytacji i standardów działania instytucji wsparcia ekonomii społecznej (AKSES), pozwalający zapewnić wysoką jakość usług wsparcia podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

Środki z Funduszu Pracy (FP) przyznawane jednorazowo na podjęcie działalności gospodarczej w formie spółdzielni socjalnej oraz refundację składek

Zgodnie ze stanem prawnym obowiązującym w 2016 r. jednorazowe wsparcie finansowe ze środków Funduszu Pracy było w okresie sprawozdawczym przeznaczane na podjęcie działalności gospodarczej w formie spółdzielni socjalnej, w tym na pokrycie kosztów pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa związanych z podjęciem tej działalności.³³ Wsparcie to w okresie sprawozdawczym mogły uzyskać osoby bezrobotne, a także osoby wymienione w art. 46 ust. 1b ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia

³³ Art. 46 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy

i instytucjach rynku pracy³⁴, zainteresowane rozpoczęciem działalności w ramach spółdzielni socjalnej. Środki te zgodnie z obowiązującymi przepisami przekazywane były w wysokości określonej w umowie ze starostą, nieprzekraczającej jednak 4-krotnej wysokości przeciętnego wynagrodzenia na jednego członka założyciela spółdzielni socjalnej oraz 3-krotnej wysokości przeciętnego wynagrodzenia na jednego członka przystępującego do już istniejącej spółdzielni socjalnej.

Szczegółowe warunki i tryb przyznawania z FP jednorazowo środków na podjęcie działalności gospodarczej w formie spółdzielni socjalnej były określone w przepisach rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 kwietnia 2012 r. w sprawie przyznawania środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych (Dz.U. z 2015 r. poz. 639).

W 2013 r. kwota środków z FP przeznaczonych na podjęcie działalności w formie spółdzielni socjalnej wyniosła 1 423 100,00 zł, w 2014 r. 2 717 900,00 zł, a w 2015 r. 2 133 100,00 zł. W 2016 r. natomiast ze środków Funduszu Pracy przeznaczono środki na założenie spółdzielni socjalnej lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej po jej założeniu w kwocie 531 600 zł. Jednorazowo środki przekazano wówczas 38 osobom.

W okresie sprawozdawczym ze środków FP udzielane było również wsparcie dla spółdzielni socjalnych w formie sfinansowania części wynagrodzenia odpowiadającej składce należnej od zatrudnionego na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe oraz części kosztów osobowych pracodawcy odpowiadającej składce na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe. Finansowanie odbywało się na podstawie umowy zawartej między starostą właściwym ze względu na siedzibę spółdzielni socjalnej, a spółdzielnią socjalną, która złożyła wniosek o udzielenie wsparcia w ww. formie i dotyczyło osób, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych³⁵, zatrudnionych na zasadach, o których mowa

³⁴ Absolwenci centrów integracji społecznej (CIS) oraz absolwenci klubów integracji społecznej (KIS), o których mowa w przepisach o zatrudnieniu socjalnym, jeżeli nie pozostają oni w okresie zgłoszonego do ewidencji działalności gospodarczej zawieszenia wykonywania działalności gospodarczej.

³⁵ Posiadające pełną zdolność do czynności prawnych: osoby bezrobotne, w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy; osoby, o których mowa w art. 2 pkt 1a i 1b ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, a więc absolwenci Centrów Integracji Społecznej (CIS) i Klubów Integracji Społecznej (KIS); osoby niepełnosprawne, w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych; osoby do 30. roku życia oraz po ukończeniu 50. roku życia, posiadające status osoby poszukującej pracy, bez zatrudnienia w rozumieniu ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

w art. 12 ust. 1 ww. ustawy.³⁶ Finansowanie mogło być dokonywane w pełnej wysokości przez okres 24 miesięcy od dnia zatrudnienia oraz w połowie wysokości przez kolejne 12 miesięcy.³⁷ Zwroty składek ubezpieczeniowych dokonywane były w okresach kwartalnych.

W 2014 r. na zwrot opłaconych przez spółdzielnie socjalne wydatków obejmujących część wynagrodzenia oraz kosztów osobowych pracodawcy odpowiadających składce na ubezpieczenia społeczne przeznaczono z FP 1 277 800,00 zł, w 2015 r. było to 1 764 900,00 zł, natomiast w 2016 r. wydatki FP związane z refundacją części składek wyniosły 1 527 100 zł. W 2016 r. wydatki te zostały odnotowane we wszystkich 16 województwach. Największe kwoty środków wykorzystano w województwie pomorskim (532 900 zł), na drugim miejscu uplasowało się województwo podkarpackie (143 600 zł). Najniższe kwoty środków wydatkowano z kolei w województwach: łódzkim (7800 zł), opolskim (10 400 zł) i zachodniopomorskim (12 000 zł).

Jednorazowe wsparcie finansowe na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej, ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON)

Wsparcie finansowe osób uprawnionych, zainteresowanych podjęciem działalności w formie spółdzielni socjalnej było udzielane w okresie sprawozdawczym także ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON). Zgodnie z prawem obowiązującym w okresie sprawozdawczym, osoba niepełnosprawna zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotna albo poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu mogła ubiegać się o uzyskanie jednorazowo środków na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej z PFRON. Wsparcie to było przekazywane na podstawie umowy zawartej ze starostą, w wysokości nie większej jednak, niż piętnastokrotność przeciętnego wynagrodzenia, o ile osoba ubiegająca się o to wsparcie nie otrzymała bezzwrotnych środków publicznych na ten cel.³⁸

³⁶ Zatrudnionych na podstawie spółdzielczej umowy o pracę, a także w formach określonych w art. 201 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze, a więc zatrudnionych na podstawie umowy o pracę nakładczą, umowy zlecenia lub umowy o dzieło, jeżeli zostało to przewidziane w statucie spółdzielni i jest uzasadnione z punktu widzenia rodzaju prowadzonej przez spółdzielnię działalności. Statut może przewidywać także zatrudnienie wszystkich lub niektórych członków na podstawie umowy o pracę.

³⁷ Refundacja składek następuje jedynie do wysokości odpowiadającej miesięcznie wysokości składki, której podstawą wymiaru jest kwota minimalnego wynagrodzenia.

³⁸ Art. 12a ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

W 2016 r. środki z PFRON na wniesienie wkładu do spółdzielni społecznej otrzymały 3 osoby niepełnosprawne. Łącznie przekazano 92 000 zł.

Pilotażowy program pożyczkowy dla przedsiębiorstw społecznych

W okresie sprawozdawczym realizowane było także wsparcie podmiotów ekonomii społecznej w postaci zwrotnych instrumentów finansowych w ramach ogólnopolskiego pilotażowego projektu pn. „*Wsparcie inżynierii finansowej na rzecz rozwoju ekonomii społecznej*”, realizowanego w latach: 2012–2016 (Działanie 1.4 PO KL, budżet projektu wynosił 30 000 000 zł).

Celem projektu było zapewnienie podmiotom ekonomii społecznej (PES), prowadzącym działalność gospodarczą, dostępu do preferencyjnych, niskooprocentowanych pożyczek oraz bezpłatnego doradztwa.

Na zlecenie Ministerstwa Rodziny Pracy i Polityki Społecznej, pełniącego funkcję Instytucji Pośredniczącej (IP), beneficjentem systemowym, tj. Menedżerem Funduszu Powierniczego w Projekcie został Bank Gospodarstwa Krajowego. Zadaniem BGK było m.in. inwestowanie środków Projektu w fundusze pożyczkowe obsługiwane przez Pośrednika Finansowego, którym w wyniku przeprowadzonego przetargu zostało Towarzystwo Inwestycji Społeczno-Ekonomicznych S.A. (TISE). Zadaniem TISE jako Pośrednika Finansowego było udzielanie pożyczek podmiotom ekonomii społecznej, a także świadczenie usług doradztwa na rzecz tych PES, z którymi zawarte zostały umowy pożyczki. Doradztwo ma pomóc PES w efektywnym wykorzystaniu środków z uzyskanych pożyczek oraz wsparcie podmiotów ekonomii społecznej w rozwoju ich działalności.

O pożyczkę mogły ubiegać się wyłącznie podmioty prowadzące działalność gospodarczą przez minimum 12 miesięcy przed dniem złożenia wniosku o pożyczkę. Podmioty wnioskujące musiały posiadać status mikro- lub małego przedsiębiorstwa oraz posiadać zdolność kredytową; planowane przedsięwzięcie musiało być rentowne i zgodne z prowadzoną lub przyszłą działalnością gospodarczą, a także wpływać na rozwój działalności, w tym m.in. zwiększać przychody lub poziom zatrudnienia.

Pożyczka udzielana była na preferencyjnych warunkach, a jej maksymalna wysokość mogła wynosić 100 000 zł. Pożyczki mogły zostać udzielone nawet na 100% wartości zaplanowanego przedsięwzięcia. Oprocentowanie wynosiło 50% stopy redyskonta weksli, a w przypadku spełnienia dodatko-

wych warunków – 25%. Przedsiębiorstwa społeczne³⁹ nie ponosiły kosztów prowizji i opłat związanych z udzieloną pożyczką oraz mogły także uzyskać 6 miesięczną karencję w spłacie kapitału.

W 2014 r. w ramach pilotażowego programu pożyczkowego Podmiotom Ekonomii Społecznej udzielono 190 pożyczek na łączną kwotę 15 950 789,04 zł, w 2015 r. udzielono PES 145 pożyczek, na które przeznaczono łącznie 9 934 797,05 zł, natomiast w 2016 r. w ramach pilotażowego programu pożyczkowego podmiotom ekonomii społecznej udzielono 102 pożyczek na łączną kwotę 7 637 004,40 zł. W 2016 r. pożyczkobiorcy utworzyli 71 nowych miejsc pracy, w tym 32 miejsca pracy dla kobiet.

W okresie sprawozdawczym realizacji pilotażowego programu pożyczkowego towarzyszyły prace koncepcyjne ukierunkowane na zapewnienie kontynuacji zwrotnego wsparcia finansowego dla PES po zakończeniu pilotażowego programu.

Infrastruktura wsparcia ekonomii społecznej

Rolę otoczenia ekonomii społecznej, w tym funkcjonowania sieci wyspecjalizowanych instytucji służących powstawaniu i rozwojowi podmiotów ekonomii społecznej podkreślono w ramach badania ewaluacyjnego pt. *Ocena wsparcia w obszarze ekonomii społecznej udzielonego ze środków EFS w ramach PO KL*.⁴⁰ W raporcie podkreślono, iż koncepcja budowania otoczenia ekonomii społecznej (OWES) jest trafna i potrzebna dla sektora, jednak kluczowe jest, aby wsparcia udzielały dalej OWES, które są doświadczone

³⁹ Będące fundamentem ekonomii społecznej podmioty, prowadzące działalność gospodarczą, wyodrębnione pod względem organizacyjnym i rachunkowym. Celem działalności gospodarczej przedsiębiorstw społecznych jest integracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub świadczenie usług społecznych użyteczności publicznej, przy jednoczesnej realizacji celów prozatrudnieniowych. Przedsiębiorstwa społeczne nie rozdzielają zysku lub nadwyżki bilansowej pomiędzy udziałowców, ale przeznaczają go na wzmocnienie potencjału przedsiębiorstwa jako kapitał niepodzielny oraz w określonej części na reintegrację zawodową i społeczną (w przypadku przedsiębiorstw o charakterze zatrudnieniowym) lub na działalność pożytku publicznego prowadzoną na rzecz społeczności lokalnej, w której działa przedsiębiorstwo. Przedsiębiorstwa społeczne są zarządzane na zasadach demokratycznych lub co najmniej konsultacyjno-doradczych z udziałem pracowników i innych interesariuszy, zaś wynagrodzenia kadry zarządzającej są ograniczone limitami. Patrz szerzej w: Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej przyjęty uchwałą nr 164 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 r.

⁴⁰ Andrzejewska M., Cyran-Juraszek K., Łubian K., Matejczuk A., Stronkowski P., *Raport końcowy z badania ewaluacyjnego pt. „Ocena wsparcia w obszarze ekonomii społecznej udzielonego ze środków EFS w ramach PO KL”*, przeprowadzonego przez Coffey International Development na zlecenie Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, Coffey International Development, listopad 2013.

w realizacji projektów i świadczą wysokiej jakości usługi wsparcia ekonomii społecznej. W raporcie wskazano także potrzebę kontroli jakości podmiotów, które dopuszcza się do świadczenia usług OWES finansowanych z EFS.

W trakcie tworzenia ram nowego okresu programowania, Komisja Europejska, min. na podstawie ww. ewaluacji oraz doświadczeń minionego okresu programowania, oceniła, iż przyznawanie środków EFS na system wsparcia ekonomii społecznej w dotychczasowym kształcie nie było wystarczająco efektywne i nie przynosiło oczekiwanych oraz wystarczających efektów. Odpowiedzią na te wątpliwości, stało się przyjęcie KPRES. W przyjętej 23 maja 2014 r. Umowie Partnerstwa stwierdzono, iż „*przedsięwzięcia podejmowane w obszarze ekonomii społecznej będą zgodne z Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej*”. Jednocześnie zapisy KPRES, pozwoliły na przyznanie środków na wsparcie ekonomii społecznej w ramach nowego okresu programowania.

Zgodnie z założeniami KPRES nowy system wsparcia ekonomii społecznej, oparty na doświadczeniach okresu programowania 2007–2013, został oparty na finansowaniu usług wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, realizowanych w sposób kompleksowy przez jedną instytucję lub kilka podmiotów tworzących partnerstwo. Dla każdego subregionu jest kontraktowany cały pakiet usług świadczonych przez jeden podmiot lub grupę podmiotów w ramach partnerstwa, co jest gwarancją ich kompleksowości. Natomiast gwarancją wysokiej jakości usług jest system akredytacji, określający zakres poszczególnych usług oraz ich standardy, w tym standardy efektywnościowe.

System Akredytacji i Standardów Działania Instytucji Wsparcia Ekonomii Społecznej (AKSES) oraz pierwszy nabór wniosków o akredytację w jego ramach został realizowany w ramach projektu pn. „*Zintegrowany System Wsparcia Ekonomii Społecznej (ZWES)*”, współfinansowanego ze środków EFS w ramach PO KL (Priorytet I. *Zatrudnienie i integracja społeczna*, Działanie 1.2 *Wsparcie systemowe instytucji promocji i integracji społecznej*, budżet projektu wynosił ok 54 mln zł). W proces zaangażowany był Departament Pożytku Publicznego w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej (Departament Inicjujący), Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich (Beneficjent systemowy) oraz Komitet Akredytacyjny do spraw systemu akredytacji oraz standardów usług i działania ośrodków wsparcia ekonomii społecznej (KA) funkcjonujący przy ministrze właściwym ds. zabezpieczenia społecznego.

Podstawą prawną funkcjonowania KA, jest zarządzenie nr 13 Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 21 marca 2014 r. w sprawie powołania Komitetu Akredytacyjnego do spraw systemu akredytacji oraz standardów

usług i działania ośrodków wsparcia ekonomii społecznej.⁴¹ W skład Komitetu oraz jego grup roboczych wchodzi przedstawiciele administracji publicznej, jednostek samorządu terytorialnego, sektora ekonomii społecznej oraz eksperci niezależni.

Uzyskanie statusu akredytowanego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES), poprzedzone wieloetapowym procesem oceny wniosków, jest warunkiem dostępu do konkursów organizowanych w województwach, finansowanych ze środków EFS w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO). Wybór podmiotów do dofinansowania dokonują Instytucje Zarządzające RPO (IZ RPO). Proces akredytacji jest instrumentem, który ma zapewnić jak najwyższą efektywność wydatkowania środków publicznych w obszarze wsparcia ekonomii społecznej.

OWES świadczące usługi wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych składające się z trzech modułów: usług animacji lokalnej (1), usług rozwoju ekonomii społecznej (2) oraz usług wsparcia istniejących przedsiębiorstw społecznych (3) podlegają akredytacji w systemie AKSES od końca 2014 r. Otrzymanie akredytacji wymaga spełnienia warunków formalnych, jak również uzyskania rekomendacji zespołu ekspertów analizujących programy szkoleniowe i doradcze, zakładane rezultaty oraz kompetencje

⁴¹ Zarządzenie było trzykrotnie nowelizowane (w 2014, 2015 i 2016 r.) W nowelizacji z 2014 r. wprowadzono m.in. możliwość powołania do grup roboczych innych osób niż członkowie KKRES w celu realizacji zadań Komitetu, dokonano zmiany dotyczącej kadencji wybranych przedstawicieli jst wchodzących w skład Komitetu (możliwość ponownego wyznaczenia do udziału w pracach), rozszerzono katalog kategorii przedstawicieli wchodzących w skład Komitetu, którzy mogą wykonywać swoje funkcje przez osoby posiadające pełnomocnictwa do ich zastępowania, rozszerzono katalog osób, którym przysługuje zwrot kosztów za udział w pracach Komitetu (osoby biorące udział w pracach grup roboczych). W ramach nowelizacji z 2015 r. wprowadzono m.in. procedurę weryfikacji, zgodnie z którą Komitet akredytacyjny przedstawiał Ministrowi uchwałę w sprawie przyznania albo odmowy przyznania statusu akredytowanego ośrodka wsparcia ekonomii społecznej podmiotowi, który przystąpił do procedury akredytacji. Podmioty, którym Minister przyznał status akredytowanego ośrodka wsparcia ekonomii społecznej, utraciły ten status z dniem wejścia w życie ww. zarządzenia, przeprowadzono procedurę powtórnej akredytacji. W ramach nowelizacji Zarządzenia z 2016 r. m.in. przeformułowano zadania Komitetu, wprowadzono możliwość zgłaszania przedstawicieli na członków komisji powołanej w celu przeprowadzenia oceny złożonych wniosków o przyznanie akredytacji, doprecyzowano kwestie związane z przedstawicielami sektora ekonomii społecznej w Komitecie (w zakresie zgłoszeń i zwrotu kosztów podróży za udział w pracach Komitetu i grup roboczych), zmieniono zapisy dotyczące kadencji Komitetu (kadencja 3 letnia od dnia powołania całego składu Komitetu Akredytacyjnego), przeformułowano zapisy odnoszące się do odwołania członka Komitetu przez Ministra (m.in. Wskazano inne ważne przyczyny oraz możliwość powołania nowego członka Komitetu w miejsce członka odwołanego lub zmarłego) oraz wprowadzono zapis przejściowy odnoszący się do procesu akredytacji rozpoczętego i niezakończonego przed dniem wejścia w życie ww. zarządzenia.

i trwałość kadr podmiotów realizujących usługi. Kluczowe znaczenie dla jakości usług ma przy tym powiązanie możliwości aplikowania o środki EFS w ramach RPO (a docelowo – wszystkich środków publicznych) z posiadaniem akredytacji przez OWES ubiegający się o wsparcie finansowe.

W 2016 r. kontynuowano realizację działań ukierunkowanych na zapewnienie wysokiej jakości usług wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej poprzez realizację Systemu AKSES. W 2016 r. odbyły się 2 spotkania KA oraz przeprowadzono 31 głosowań w trybie obiegowym.

Pierwsze spotkanie KA w 2016 r. odbyło się w dniu 12 stycznia. Było to ważne spotkanie ukierunkowujące dalsze prace w zakresie akredytacji OWES po ogłoszeniu Zarządzenia nr 45 Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 31 grudnia 2015 r. zmieniającego zarządzenie w sprawie powołania Komitetu Akredytacyjnego do spraw systemu akredytacji oraz standardów usług i działania ośrodków wsparcia ekonomii społecznej, w wyniku którego OWES utraciły status ośrodków akredytowanych.

Zgodnie z Regulaminem procesu akredytacji OWES na rok 2014/15, Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) miały prawo złożyć do Ministra właściwego ds. zabezpieczenia społecznego wnioski o ponowną weryfikację wyniku procesu akredytacji. Przedmiotowe wnioski należało składać w terminie 10 dni kalendarzowych od otrzymania informacji o utracie akredytacji.

Z 59 OWES pozytywnie zweryfikowano 58. Analizie poddano przede wszystkim skład partnerstwa, kadrę oraz pozostałe istotne kwestie formalno-organizacyjne, mające wpływ na jakość świadczonych usług przez OWES. Jeden Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej nie otrzymał pozytywnej decyzji, ze względu na rozpad partnerstwa oraz zbyt słabe rezultaty osiągnięte dotychczas indywidualnie. Procedura ponownej akredytacji zakończyła się w połowie lipca 2016 r.

Drugie w 2016 r. posiedzenie KA zostało zorganizowane w dniu 9 listopada 2016 r. przy wsparciu Projektu *„Zintegrowany system zapewnienia wysokiej jakości usług Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej”*.

Podczas posiedzenia Komitetu podjęto ustalenia w zakresie m.in. konieczności dokonania przeglądu rozstrzygnięcia konkursów w ramach RPO w poszczególnych województwach w kontekście procesu akredytacji prowadzonego przez MRPiPS, rozszerzenia na podmioty ekonomii społecznej, jak również instytucje np. ROPS, IZ RPO, trwających konsultacji standardów z funkcjonującymi OWES, demarkacji między audytem a monitoringiem oraz narzędzia badania satysfakcji klientów OWES.

Podczas posiedzenia Komitetu przegłosowana została także Uchwała nr 60 Komitetu Akredytacyjnego z dnia 9 listopada 2016 r. w sprawie powoła-

nia grupy roboczej do spraw standardów i kwalifikacji pracowników OWES oraz Uchwała nr 61 Komitetu Akredytacyjnego z dnia 9 listopada 2016 r. w sprawie powołania grupy roboczej do spraw realizacji procesu akredytacji.

Ponadto w dniu 9 listopada 2016 r., po posiedzeniu KA odbyły się także pierwsze posiedzenia dwóch nowych grup roboczych funkcjonujących w ramach Komitetu – Grupy roboczej do spraw standardów i kwalifikacji pracowników OWES oraz Grupy roboczej do spraw realizacji procesu akredytacji.

Grupa robocza do spraw standardów i kwalifikacji pracowników OWES została powołana w celu dokonania analizy i ewaluacji poszczególnych grup standardów działania i usług OWES; opracowania koncepcji wdrożenia, wykorzystania i modyfikacji narzędzia do badania satysfakcji klientów OWES, a także wypracowania zbioru kwalifikacji dla każdej funkcji, jaką pełnią pracownicy OWES wymienionej w standardach akredytacyjnych, jako kluczowej oraz sposobu ich walidacji. Prace Grupy roboczej do spraw standardów i kwalifikacji pracowników OWES trwają od 9 listopada 2016 r. Spotkania Grupy w okresie do końca 2016 r. odbyły się dwukrotnie (9 listopada oraz 5 grudnia 2016 r.).

Grupa robocza do spraw realizacji procesu akredytacji została powołana w celu dokonania analizy koncepcji i zakresu audytu akredytacyjnego stosowanego w poprzednim naborze oraz prac nad zakresem i demarkacją pomiędzy audytem a monitoringiem oraz w celu wypracowania i aktualizacji narzędzi wykorzystywanych podczas audytów, tj. karty audytu, scenariuszy wywiadów, planu i raportu z audytu, narzędzi dla audytorów.

W zakresie kontynuowania procesu zapewniania wysokiej jakości usług wsparcia ekonomii społecznej w 2016 r. rozpoczęto realizację projektu pozakonkursowego pn. „Zintegrowany system zapewnienia wysokiej jakości usług Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej”, współfinansowanego ze środków EFS w ramach PO WER, Działanie 2.9 *Rozwój ekonomii społecznej*, budżet projektu wynosi ok 8 000 000 zł. Rozpoczęcie realizacji ww. projektu umożliwiło kontynuowanie procesu akredytacji OWES po zakończeniu projektu pn. „Zintegrowany system wsparcia ekonomii społecznej”, w którym opracowano system AKSES i przeprowadzono pierwszy nabór wniosków o akredytację.

Wsparcie sektora ekonomii społecznej w ramach projektów konkursowych zaplanowanych do realizacji w ramach PO WER

W 2016 r. ogłoszono konkursy na następujące projekty zaplanowane do realizacji w ramach PO WER w obszarze ekonomii społecznej:

- wyposażenie przedsiębiorstw społecznych w wiedzę i umiejętności z zakresu wykorzystania prawa zamówień publicznych, alokacja na konkurs wynosiła 4 600 000 zł;

- działania rzecznicze i doradztwo na poziomie regionalnym i ponadregionalnym w zakresie spójności polityk publicznych w obszarze ekonomii społecznej, alokacja przeznaczona na konkurs wynosiła 7 000 000 zł;
- sieciowanie OWES i koordynacja współpracy sieci OWES z innymi sieciami oraz podnoszenie kompetencji kadr OWES (w tym w zakresie standardów usług OWES i w zakresie przygotowania konsultantów OWES do wspierania PES w zakresie ubiegania się o zamówienia publiczne), alokacja na konkurs wynosiła 11 000 000 zł.

Ponadto w okresie sprawozdawczym kontynuowano prace nad założeniami i kryteriami konkursowymi dla następujących projektów zaplanowanych do realizacji w ramach PO WER w obszarze ekonomii społecznej w kolejnych latach:

- tworzenie i rozwój ponadregionalnych sieci podmiotów ekonomii społecznej, w tym partnerstw, klastrów, francyz (m.in. poprzez ponadregionalne i branżowe spotkania, konferencje, seminaria, targi, doradztwo i szkolenia) oraz włączanie podmiotów ekonomii społecznej w funkcjonujące już sieci, partnerstwa i klastry podmiotów gospodarczych działających na rynku komercyjnym, alokacja na konkurs wynosi 8 000 000 zł;
- opracowanie i pilotażowe wdrożenie pakietu edukacyjnego dla nauczycieli, alokacja na konkurs wynosi 1 500 000 zł;
- opracowanie i wdrożenie programu studiów menadżerskich i MBA w zakresie zarządzania przedsiębiorstwem społecznym, alokacja na konkurs wynosi 4 323 000 zł.

Wsparcie rozwoju ekonomii społecznej przez Ośrodki Doradztwa Rolniczego (ODR)

W działaniu III.4 KPRES dotyczącym wsparcia rozwoju sieci kooperacji i partnerstw ekonomii społecznej, zaplanowano wspieranie działań ukierunkowanych na tworzenie przedsiębiorstw społecznych na terenach wiejskich. W ramach przewidzianych w KPRES działań założono przeszkolenie 100% doradców pracujących w ramach Ośrodków Doradztwa Rolniczego i Terenowych Zespołów Doradztwa Rolniczego w zakresie ekonomii Społecznej.

Zgodnie z danymi uzyskanymi z Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, w 2016 r. przeszkolonych w zakresie ekonomii społecznej zostało łącznie 242 z 2949 doradców zatrudnionych w ODR i TZD.

2.5. Priorytet IV. Włączenie ES do głównego nurtu polityk publicznych

Zakres działań zaplanowanych do realizacji w ramach Priorytetu IV KPRES został wyznaczony w oparciu o zdiagnozowany niedostateczny poziom koordynacji działań w obszarze ekonomii społecznej, wynikający z szerokiego zakresu działań realizowanych w obszarze ES przez różne instytucje wykonujące swoje obowiązki na różnych szczeblach.

Zgodnie z KPRES głównym rezultatem działań wskazanych do realizacji w Priorytecie IV będzie trwałe włączenie ekonomii społecznej do głównego nurtu polityk publicznych na poziomie krajowym i regionalnym.

2.5.1. Koordynacja ekonomii społecznej na poziomie krajowym

W okresie sprawozdawczym rozpoczął prace Krajowy Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej (KKRES) powołany zgodnie z zapisami KPRES w 2015 r.⁴² w celu realizacji zapisów programu w zakresie koordynacji i zapewnienia spójności działań związanych z ekonomią społeczną na poziomie centralnym.

Komitet składa się z przedstawicieli resortów oraz urzędów odpowiedzialnych za realizację polityki państwa w kluczowych dla ekonomii społecznej obszarach, reprezentanci samorządów wojewódzkich oraz przedstawiciele sektora ekonomii społecznej powoływani spośród osób zgłoszonych przez co najmniej 10 organizacji pozarządowych lub podmiotów, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 23 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2016 r., poz. 239, ze zm.) lub osobę prawną nie działającą w celu osiągnięcia zysku oraz przeznaczającą całość dochodu na realizację celów statutowych, zrzeszającą co najmniej 10:

- organizacji pozarządowych lub podmiotów, o których mowa w art. 3 ust. 3 ww. ustawy;
- spółdzielni, o których mowa w ustawie z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 2016 r., poz. 21).

⁴² KKRES został powołany Zarządzeniem nr 7 Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 lutego 2015 r. w sprawie powołania KKRES (Dz.U. MPiPS z 2015 r., Nr 9). jako organ pomocniczy ministra ds. zabezpieczenia społecznego. Na podstawie ww. zarządzenia nabór członków Komitetu został ogłoszony w dniu 18 marca 2015 r. Spośród nadesłanych zgłoszeń, na mocy Zarządzenia Nr 7 Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 lutego 2015 r. w sprawie powołania KKRES (Dz.U. MPiPS z 2015 r., Nr 9 i 35), w dniu 8 października 2015 r. powołano członków KKRES.

Pierwsze posiedzenie KKRES odbyło się w dniu 4 października 2016 r. w MRPiPS. Podczas pierwszego posiedzenia przede wszystkim przyjęto uchwałę nr 1 KKRES z dnia 4 października 2016 r. w sprawie Regulaminu Prac Komitetu.

Wraz z rozpoczęciem pracy przez KKRES, rozpoczęły prace również tematyczne grupy robocze funkcjonujące w ramach Komitetu, których celem jest realizacja zadań KKRES. Ich funkcjonowanie uregulowano w zarządzeniu powołującym KKRES (patrz przypis 34).

W ramach KKRES utworzono grupy ds.:

- strategicznych i programowych;
- prawnych;
- finansowych;
- edukacyjnych;
- monitorowania i ewaluacji.

Od pierwszego posiedzenia KKRES w dniu 4 października 2016 r. do końca 2016 r. odbyły się dwa posiedzenia grupy ds. strategicznych i programowych oraz dwa posiedzenia grupy ds. monitorowania i ewaluacji.

Posiedzenia grupy roboczej ds. strategicznych i programowych w 2016 r. odbyły się 4 listopada i 12 grudnia 2016 r. Prace poświęcono zagadnieniom związanym z:

1. dostępem do usług wsparcia ekonomii społecznej oferowanych przez OWES, w tym jakością usług wsparcia ekonomii społecznej i zapewnieniem trwałości/stabilności dostępu do tych usług;
2. wsparciem rozwoju ekonomii społecznej przez JST, w tym instrumentom wsparcia ekonomii społecznej w ramach ustawy PZP (klauzulom społecznym);
3. wstępnym projektem założeń do ustawy, która będzie w całości regulować funkcjonowanie sektora ekonomii społecznej.

Posiedzenia grupy ds. monitorowania i ewaluacji odbyły się 15 listopada i 19 grudnia 2016 r. Prace poświęcono kluczowym aspektom monitorowania sektora ekonomii społecznej, a także ustaleniu formuły współpracy grupy ds. monitorowania i ewaluacji funkcjonującej w ramach KKRES z zespołem specjalistów funkcjonującym w ramach projektu pn. „Zintegrowany system monitorowania sektora ekonomii społecznej” – jednego z projektów pozakonkursowych realizowanych przez DPP w MRPiPS w POWER na lata 2014–2020.

Prace pozostałych grup zostały rozpoczęte już w 2017 r. kiedy to prace zintensyfikował również KKRES.

Ponadto w zakresie realizacji postanowień KPRES w zakresie koordynacji działań realizowanych w obszarze ekonomii społecznej na poziomie centralnym, w 2016 r. kontynuowano prace związane z przygotowaniem zało-

żeń projektu pn. „System partycypacyjnego zarządzania sferą ekonomii społecznej”, zaplanowanego do realizacji w ramach PO WER (działanie 2.9 rozwój ekonomii społecznej), którego celem jest wzmocnienie systemu wsparcia ekonomii społecznej poprzez wypracowanie, adekwatnych do potrzeb sektora, rozwiązań programowych, legislacyjnych, finansowych, edukacyjnych, a także rozwiązań w zakresie monitoringu i ewaluacji.

2.5.2. Koordynacja ekonomii społecznej na poziomie regionalnym

Koordynacja działań na rzecz sektora ekonomii społecznej na poziomie regionalnym została wskazana w art. 21 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej jako jedno z działań samorządu województwa. Wśród działań, które w szczególności wpisują się w koordynowanie działań w obszarze ekonomii społecznej wymienionych w art. 21a ww. ustawy wskazano:

1. rozwój infrastruktury usług aktywizacji, integracji oraz reintegracji społecznej i zawodowej na rzecz osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym;
2. inspirowanie i promowanie nowych metod działań w zakresie aktywizacji, integracji oraz reintegracji społecznej i zawodowej osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym;
3. wspieranie rozwoju partnerskiej współpracy pomiędzy samorządami lokalnymi, a podmiotami świadczącymi usługi aktywizacji, integracji oraz reintegracji społecznej i zawodowej na rzecz osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym;
4. monitorowanie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości społecznej służącej zwiększeniu aktywności społecznej i zawodowej osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym;
5. zwiększanie kompetencji służb zajmujących się aktywizacją, integracją oraz reintegracją społeczną i zawodową osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Aktywność ROPS

Zgodnie z informacjami przekazanymi przez ROPS w 2016 r. przedstawiciele wszystkich 16 ROPS uczestniczyli w programowaniu i realizacji Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO). Jednocześnie przedstawiciele zdecydowanej większości ROPS (12) uczestniczyli w okresie sprawozdawczym także w pracach Komitetu Monitorującego (przedstawiciele jednego z ROPS dodatkowo uczestniczyli także w pracach grupy roboczej). W siedmiu przypadkach w działania związane z programowaniem i realizacją RPO zaan-

gażowani byli dyrektorzy jednostki (w tym w pięciu przypadkach łącznie z zastępcą dyrektora jednostki (3) lub osobą merytorycznie odpowiedzialną za kwestie ES (2)).⁴³

Liczba pracowników ROPS zajmujących się ekonomią społeczną mieści się w przedziale 2–11 osób, najczęściej jest to średnia tych wartości: w pięciu ośrodkach wskazano 5 osób, w trzech 6. Pracownicy ROPS zajmujący się ekonomią społeczną działają w ramach wydzielonej struktury urzędu dedykowanej ekonomii społecznej w 11-stu przypadkach. Szczegółowe zestawienie zawiera poniższa tabela.

Tabela 5. Pracownicy ROPS ds. ES

Lp.	Województwo	Liczba pracowników	Wyodrębniona struktura
1	dolnośląskie	11	tak
2	kujawsko-pomorskie	6	tak
3	lubelskie	3	nie
4	lubuskie	6	Wydział Koordynacji ES
5	łódzkie	2	nie
6	małopolskie	5	tak
7	mazowieckie	8	tak
8	opolskie	2	tak
9	podkarpackie	4	nie
10	podlaskie	5	tak
11	pomorskie	6	nie
12	śląskie	5	tak
13	świętokrzyskie	5	tak
14	warmińsko-mazurskie	4	nie
15	wielkopolskie	5	tak
16	zachodniopomorskie	4	tak

Źródło: R. Szarfenberg, „Opinia nt. realizacji KPRES w województwach i instytucjach centralnych za rok 2016”, Warszawa 2018.

⁴³ R. Szarfenberg, „Opinia nt. realizacji KPRES w województwach i instytucjach centralnych za rok 2016”, Warszawa 2018.

Realizacja projektów pozakonkursowych i konkursowych na poziomie regionalnym

W związku z przypisaną ROPS rolę koordynatorów działań w zakresie ekonomii społecznej na poziomie województw, w ramach bieżącej perspektywy finansowej w ramach RPO, ROPS zrealizują projekty pozakonkursowe dotyczące koordynacji działań związanych z ekonomią społeczną na poziomie regionalnym.

W 2016 r. we wszystkich województwach realizowano projekty o charakterze pozakonkursowym, przy czym w dziewięciu województwach realizacja takich projektów rozpoczęła się już w okresie 2014–2015 natomiast w pozostałych siedmiu województwach realizację projektów w trybie pozakonkursowym rozpoczęto w 2016. We wszystkich województwach (w tym w woj. dolnośląskim od 2016 r., w pozostałych od 2015) w ramach projektów pozakonkursowych z EFS przewidziano, zgodnie z wytycznymi kwalifikowalności, zlecenie zadań podmiotom ekonomii społecznej.

Oprócz projektów pozakonkursowych dot. koordynacji działań związanych z ekonomią społeczną, przypisanych w zakresie realizacji ROPS, w 2016 r. we wszystkich województwach realizowano także projekty konkursowe.

Zgodnie z informacjami przekazanymi przez IZ, w 2016 r. w regionach realizowano ogółem 49 projektów konkursowych (37 obejmujących wsparcie OWES), przy czym w woj. lubelskim i łódzkim nie realizowano projektów tego typu. Najwięcej projektów konkursowych realizowano w woj. zachodniopomorskim – 8, po 5 w małopolskim, mazowieckim i wielkopolskim, po 4 w dolnośląskim, kujawsko-pomorskim i warmińsko-mazurskim, co może być związane z podziałem województwa na subregiony obsługiwane przez OWES (tam, gdzie było więcej subregionów, tam więcej konkursów na OWES).⁴⁴

Istotnych i uzupełniających informacji na temat działań realizowanych w regionach dostarcza również lista projektów realizowanych z Funduszy Europejskich w Polsce w latach 2014–2020, dostępna na Portalu Funduszy Europejskich.⁴⁵ Zestawienie danych (filtrowanych wg. wyników CT 9 oraz wskaźnik 113) dla wszystkich województw wskazuje dane dotyczące projek-

⁴⁴ Informacje uzyskane od IZ mogą być nieprecyzyjne co mogą potwierdzać niżej przedstawione informacje dotyczące liczby projektów realizowanych w regionach dostępne na Portalu Funduszy Europejskich.

⁴⁵ <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/projekty/lista-projektow/lista-projektow-realizowanych-z-funduszy-europejskich-w-polsce-w-latach-2014-2020/> [dostęp: 28.12.2017.]

tów dotyczących ekonomii społecznej i dofinansowanych ze środków unijnych w ramach RPO. Dostępne dane informują przede wszystkim o postępie czasowym i finansowym realizowanych projektów. Z tego zestawienia wynika, że w latach 2015–2016 rozpoczęto realizację 76. projektów obejmujących obszar wsparcia 113 (Promowanie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz gospodarki społecznej i gospodarki solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia), w tym realizację 27. rozpoczęto w 2015 r. (17 w trybie konkursowym, 10 pozakonkursowym), kolejnych 51 projektów rozpoczęto w 2016 r. (41 konkursowych, 10 pozakonkursowych). Perspektywa czasowa widoczna w zestawieniu wskazuje, że realizację 2/3. projektów rozpoczęto w 2016 r., a ich realizacja zakończy się najczęściej w 2018 (29 projektów) i 2019 r. (27).

Poziom alokacji na ekonomię społeczną w RPO

Kolejnym zagadnieniem wskazywanym przez IZ RPO w sprawozdaniu był poziom alokacji przewidziany na ekonomię społeczną w RPO w rozbięciu na poszczególne działania. Udział środków na działania wspierające rozwój ekonomii społecznej średnio wynosi 0,8% środków w RPO. Najwięcej przeznaczyło woj. podkarpackie (2,05%), najmniej: dolnośląskie i mazowieckie (odpowiednio 0,3 i 0,33%). Opis działania zawarty w RPO wskazuje na dość ogólny zakres działań, w których wyjątek stanowi wspieranie OWES, wpisywane także jako odrębne zadanie. Szczegółowe zestawienia w tym zakresie zawierają poniższe tabele nr 3 i 4.

Ponadto w RPO wyodrębnione są środki na koordynację działań związanych z rozwojem ekonomii społecznej na poziomie regionalnym. Na ten cel w skali ogólnopolskiej przeznaczono ok 80 mln. zł. Na jeden ROPS przypada ok 5 mln zł.

Tabela 6. Realizacja projektów wsparcia ekonomii społecznej w sprawozdawczości monitorującej realizację wskaźnika 113 i CT 9

Lp.	Województwo	Liczba projektów		Wartość			Rok rozpoczęcia		Rok zakończenia						Pozakonkursowy	Konkursowy			
		ogółem	dla OWES	łącznie	na OWES		'15	'16	'16	'17	'18	'19	'20	'21			'23		
					kwota ogółem	%												kwota na 1 OWES	
1	dolnośląskie	5	3	17 426 596,73	12 412 702,60	71,2%	4 137 567,53	1	4	1	0	0	4	0	0	0	1	4	
2	kujawsko-pomorskie	5	4	33 709 857,36	31 896 847,36	94,6%	7 974 211,84	0	5	0	0	1	2	0	0	0	1	4	
3	lubelskie	1	0	627 300,00	-	-	-	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	
4	lubuskie	3	2	34 447 147,39	31 955 617,10	92,8%	15 977 808,55	3	0	0	0	3	0	0	0	0	1	2	
5	łódzkie	5	4	16 449 509,58	14 769 868,28	89,8%	3 692 467,07	1	4	0	4	1	0	0	0	0	1	4	
6	małopolskie	6	5	41 232 481,00	39 252 481,00	95,2%	7 850 496,20	1	5	0	0	1	4	1	0	0	1	5	
7	mazowieckie	7	6	19 983 057,04	18 108 684,68	90,6%	3 018 114,11	1	6	0	0	1	6	0	0	0	1	6	
8	opolskie	3	1	10 322 230,55	4 152 967,95	40,2%	4 152 967,95	1	2	0	0	1	2	0	0	0	1	2	
9	podkarpackie	2	1	27 119 875,76	25 679 875,76	94,7%	25 679 875,76	0	2	0	1	0	1	0	0	0	1	1	
10	podlaskie	2	1	7 964 326,57	6 695 625,33	84,1%	6 695 625,33	0	2	0	1	0	1	0	0	0	1	1	
11	pomorskie	4	3	45 893 909,76	43 555 120,78	94,9%	14 518 373,59	2	2	0	0	1	0	1	2	0	2	2	
12	śląskie	7	6	50 280 811,73	48 798 491,73	97,1%	8 133 081,96	7	0	0	1	6	0	0	0	0	1	6	
13	świętokrzyskie	3	2	12 523 795,26	10 366 147,50	82,8%	5 183 073,75	0	3	0	0	1	2	0	0	0	1	2	
14	warmińsko-mazurskie	5	4	40 401 610,03	39 710 868,24	98,3%	9 927 717,06	4	1	0	1	4	0	0	0	0	1	4	
15	wielkopolskie	6	4	81 346 752,70	59 188 720,20	72,8%	14 797 180,05	5	1	0	0	5	1	0	0	0	1	5	
16	zachodnio-pomorskie	8	8	23 414 165,50	23 414 165,50	100,0%	2 926 770,69	0	8	0	0	4	4	0	0	0	0	8	
	PO WER (BGK/MRPiPS)	4	0	177 263 442,02	158 900 000,00	-	-	0	4	0	0	0	0	0	0	3	1	4	0
	łącznie/srednia	76	suma 54 śr.: 3,3	640406869	568858184	81,2%*	8 416 583,22	27	49	2	8	29	27	2	2	1	20	56	

Źródło: R. Szarfenberg, „Opinia nt. realizacji KPRES w województwach i instytucjach centralnych za rok 2016”, Warszawa 2018.

* średnia udziału wydatków na OWES w wydatkach na ekonomię społeczną poniesionych w ramach RPO.

Tabela 7. Kwoty i numery działań w RPO przeznaczone na realizację wsparcia ekonomii społecznej

Lp.	Województwo	Kwota na działania ES w RPO w € w 2014	Nr działania RPO	Kwota środków w € na RPO ogółem	Udział środków na ES w RPO	Kwota na ES na mieszkańca w €
1	dolnośląskie	8 000 000	- PI 9v Wsparcie gospodarki społecznej;	2 650 054 815	0,30%	2,76
2	kujawsko-pomorskie	20 684 339	- 9.4 Wzmocnienie sektora ES;	2 239 459 167	0,92%	9,93
3	lubelskie	18 647 801	- 9v Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w PES oraz ES i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia;	2 622 136 038	0,71%	8,74
4	lubuskie	15 161 419 w tym: 14 161 419 1 000 000	- 7.6 Wsparcie dla OWES i ROPS we wzmocnieniu sektora ES; - 7.6.1 Wsparcie rozwoju ES poprzez działania OWES; - 7.6.2 Koordynacja ES;	1 066 976 116	1,42%	14,90
5	łódzkie	14 912 830 w tym: 13 272 419 1 640 411	- IX.3 Rozwój ES; - IX.3.1 Miejsca pracy w sektorze ES; - IX.3.2 Koordynacja ES;	2 654 175 435	0,56%	6,00
6	małopolskie	17 000 000 w tym: 15 818 628 1 181 372	- 9.3 Wsparcie ES; - działania wspierające rozwój ES; - działania koordynacyjne w obszarze ES;	3 386 136 444	0,50%	5,03
7	mazowieckie	8 564 255 w tym: - 1 008 000 - 7 556 255	- 9.3 Rozwój ES; - koordynacja ES; - OWES;	2 612 300 173	0,33%	1,60
8	opolskie*	9 200 000 6 100 000 3 100 000 (2016 r.)	- 8.3 Wsparcie PES; - 2.1.4 Inwestycje dla PES;	1 111 726 819	0,83%	9,26
9	podkarpackie	51 097 571 w tym: 49 837 571 1 260 000	- 8.5 Wspieranie rozwoju sektora ES w regionie; - 8.6 Koordynacja sektora ES w regionie;	2 487 345 607	2,05%	24,02
10	podlaskie	8 000 000	- 7.3 Wzmocnienie roli ES w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa;	1 422 802 302	0,56%	6,74
11	pomorskie	14 043 161 w tym: 9 000 414** 5 042 748	- 6.3.2. PES; - 6.3.1 PES ZIT;	2 193 896 122	0,64%	6,06
12	śląskie	32 527 715 w tym: 31 456 715 1 071 000	Działanie 9.3 Rozwój ES w regionie: - 9.3.1 Wsparcie sektora ES – projekty konkursowe; - 9.3.2 Koordynacja sektora ES – tryb pozakonkursowy;	4 090 514 281	0,80%	7,13

Lp.	Województwo	Kwota na działania ES w RPO w € w 2014	Nr działania RPO	Kwota środków w € na RPO ogółem	Udział środków na ES w RPO	Kwota na ES na mieszkańca w €
13	świętokrzyskie	9 530 641 w tym: 8 764 577 766 064	- 9.3 Wspieranie ES i PES w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia; - 9.3.1 – projekty konkursowe; - 9.3.2 – projekt pozakonkursowy;	1 605 345 404	0,59%	7,61
14	warmińsko-mazurskie	23 529 412***w tym: 20 941 177 2 200 000	- 11.3.1 Wsparcie przedsiębiorczości społecznej; - 11.3.2 Koordynacja ES w regionie; - 7.3. ES; - 7.3.1 ES – projekt pozakonkursowy; - 7.3.2 ES – projekty konkursowe;	2 033 261 294	1,16%	16,38
15	wielkopolskie	42 607 828 w tym: 1 419 718,00 41 188 110,00	- 7.3 Wspieranie dla instytucji wspierających ES zgodnie z KPRES; - 7.4 Tworzenie miejsc pracy w sektorze ES; - Działanie 7.5 Koordynacja rozwoju sektora ES oraz rozwoju sieci kooperacji partnerstw ES;	3 874 380 487	1,10%	12,24
16	zachodnio-pomorskie	20 000 000 w tym: 13 080 281 5 500 000 1 419 719		1 883 810 846	1,06%	11,71
17	łącznie/średnia	300 157 842	---	37 934 321 350	0,8%	8,79

Źródło: R. Szarfenberg, „Opinia nt. realizacji KPRES w województwach i instytucjach centralnych za rok 2016”, Warszawa 2018.

* kwota w sprawozdaniu 2014–15: 6 300 000 €

** pomorskie: Podane kwoty to wysokość alokacji wskazanej w sprawozdaniu z 2016 r. Kwoty podane w złotych, zostały przeliczone na € według kursu z 30.12.2016 r.
- 4,4103 (przelicznik wykorzystany w sprawozdaniu woj. dolnośląskiego). Kwoty w złotych podane w woj. pomorskim to: 39 694 525,00 (6.3.2)
i 22 240 031,62 (6.3.1)

*** warmińsko-mazurskie: kwota w sprawozdaniu 2014–15: ogółem 20 000 000 € w tym: 17 800 000 + 2 200 000.

Regionalne Komitety Rozwoju Ekonomii Społecznej

Koordynowanie działań prowadzonych w regionach w zakresie ekonomii społecznej, zgodnie z założeniami KPRES, wykonują również Regionalne Komitety Rozwoju Ekonomii Społecznej (RKRES). Komitety powoływane są uchwałą Zarządu Województwa i finansowane z budżetu ROPS lub innych źródeł określonych przez samorząd wojewódzki.

Do końca 2016 r. we wszystkich województwach funkcjonowały RKRES (w 10 województwach RKRES uchwalono w 2015 r., w pozostałych 6 województwach RKRES powołano w 2016 r.).

W większości przypadków RKRES zostały powołane jako nowe ciała doradcze, w przypadku niektórych regionów RKRES powstały jednak w wyniku przekształcenia istniejących wcześniej ciał doradczych (łódzkie, śląskie).

Wśród podmiotów/organizacji wchodzących w skład RKRES najczęściej wskazywano:

- środowiska nauki/akademickie/szkoły wyższe/środowiska akademickie;
- przedsiębiorcy/biznes / pracodawcy/izby przedsiębiorczości;
- Urząd Marszałkowski;
- departamenty/komórki urzędu marszałkowskiego/wojewódzkiego;
- ROPS/CRPS/MCPS (16);
- PUP, WUP (13);
- JST;
- zarząd/władze województwa/wojewody/urząd wojewódzki;
- OPS (10);
- PCPR (5);
- PES/NGO.

Zakres zagadnień wskazywanych w sprawozdaniach z działalności poszczególnych RKRES w minionych latach nieznacznie się różni. Działania prowadzone przez poszczególne RKRES można opisać wskazując ich miejsce na osi, w której biegunami są „sprawy wewnętrzne Komitetu” z jednej strony, i „regionalne funkcjonowanie ES” z drugiej. W jednych województwach działalność Komitetów oznacza dyskusje osób powołanych w ich skład, określanie zasad pracy własnej i wdrażanie PRES. Pośrodku znajdują się działania obejmujące prezentację dobrych praktyk, analizę systemu relacji między wybranymi PES, prace grup roboczych. Najbardziej rozbudowane aktywności obejmują liczne spotkania terenowe, prowadzenie szerokich działań promocyjnych (w tym certyfikację produktów i usług ES) oraz lobbowanie na rzecz rozwiązań przyjaznych ES.⁴⁶

⁴⁶ R. Szarfenberg, „Opinia nt. realizacji KPRES w województwach i instytucjach centralnych za rok 2016”, Warszawa 2018.

Informacje o działalności poszczególnych RKRES przedstawiono w poniżej tabeli.

Tabela 8. Działalność RKES w 2016 r.

Lp.	Województwo	2016 r.
1	dolnośląskie	Prace RKRES w 2016 r. obejmowały: - inicjowanie i wspieranie współpracy międzysektorowej wspierającej ES; - promowanie rozwiązań wspierających wdrażanie ES; - wyznaczanie kierunków rozwoju ES; - opiniowanie raportów z realizacji RPRES.
2	kujawsko-pomorskie	W 2016 r. odbyły się trzy spotkania RKRES (maj, listopad). Pierwsze spotkanie było spotkaniem inauguracyjnym prace Komitetu. Prace RKRES w 2016 r. obejmowały: - sprawy organizacyjne związane z rozpoczęciem pracy przez Komitet; - przyjęcie sprawozdania z realizacji Programu na Rzecz ES; - powołanie 3 zespołów tematycznych; - przyjęcie regulaminu wyróżnień dla samorządów przyjaznych ES; - przedstawienie projektów realizowanych przez OWES i ROPS.
3	lubelskie	W 2016 r. odbyły się dwa posiedzenia RKRES. Przedmiotem prac Komitetu w 2016 r. było m.in.: - RPRES, rekomendacje z monitoringu wieloletniego planu na rzecz promocji ES; - badanie kondycji PES; - rekomendacje ze spotkań sieciujących i ze spotkań w szkołach (dot. ES); - budowanie współpracy międzysektorowej; - powołano kapitułę certyfikującą w celu nadawania znaku „Zakup prospołeczny”.
4	lubuskie	W 2016 r. odbyły się 4 posiedzenia RKRES woj. lubuskiego. Prace Komitetu w 2016 r. dotyczyły: - kwestii rozwoju ekonomii społecznej w województwie Lubuskim; - przeciwdziałania ograniczeniom w realizacji LPRES; - reakcji na bieżące potrzeby lubuskiej ES; - rozwiązywania problemów funkcjonowania Komitetu; - wypracowania rekomendacji do raportu z wdrażania Lubuskiego programu Rozwoju Ekonomii społecznej za 2015 r. Komitet w roku 2016 był zaangażowany w następujące prace na rzecz rozwoju ES: - opracowanie informatora Ścieżki reintegracji w województwie lubuskim; - opracowanie hasła konkursu na lidera biznesu społecznego w województwie lubuskim;

Lp.	Województwo	2016 r.
		- włączenie Komitetu do medialnego wizerunku poprzez opracowanie logo Regionalnego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej (RKRES).
5	łódzkie	W 2016 r. odbyło się 1 posiedzenie RKRES woj. Łódzkiego. Prace Komitetu w 2016 r. koncentrowały się na projekcie zaktualizowanego Wieloletniego Planu, który miał zostać przekształcony w RPRES.
6	małopolskie	W 2016 r. odbyły się dwa posiedzenia RKRES. W ramach prac Komitetu w 2016 r. m.in.: - zostały przedstawione prezentacje Małopolskiego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej (MKES), Małopolskiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej (MOWES) oraz inkubatora innowacji społecznych; - przyjęto sprawozdanie z działalności OWES; - omówiono zasady preferencyjnych pożyczek dla PES. W ramach Komitetu w 2016r. prace prowadziły powołane w 2015 r. grupy robocze: • ds. systemu wsparcia ES, • badań i monitoringu, • przedsiębiorstw społecznych, • uspołeczniania zadań; - w ramach prac RKRES w 2016 r. przyjęto sprawozdania z funkcjonowania grup roboczych.
7	mazowieckie	W 2016 r. odbyły się 3 posiedzenia RKRES (czerwiec, wrzesień, listopad). W ramach prac Komitetu: - zorganizowano 8 regionalnych spotkań, 3 seminaria; - prowadzono promocję poprzez artykuły prasowe, publikacje, media internetowe i in; - prowadzono analizy dot. rozwoju PES w ofercie usług dla seniorów; - aktualizowano RPRES woj. mazowieckiego; - budowanie współpracy między podmiotami.
8	opolskie	1. posiedzenie (grudzień): - sprawy organizacyjne; - powołanie grup roboczych: • ds. aktualizacji PRES, • ds. promocji i edukacji, • ds. zatrudnienia socjalnego i reintegracji.
9	podkarpackie	W 2016 r. prowadził działalność RKRES woj. podkarpackiego. Posiedzenia odbywały się „z reguły co najmniej raz na kwartał”. Prace Komitetu koncentrowały się na aktualizacji RPRES.
10	podlaskie	3 posiedzenia (wrzesień, grudzień, kwiecień 2017), zakres prac: - dyskusje nad ES, w tym w wymiarze regionalnym w powiązaniu z działalnością Komitetu i dokumentami strategicznymi;

Lp.	Województwo	2016 r.
		- omówienie współpracy i sieciowania, prezentacja dobrych praktyk ES; - rozpoczęcie prac nad aktualizacją PRES; - SWOT dla regionalnej ES.
11	pomorskie	W 2016 r. odbyło się 10 posiedzeń RKRES, w tym 2 dwudniowe wyjazdowe, oraz 9 spotkań grup roboczych. Zrealizowane działania dotyczyły wybranych zagadnień ES, w tym informowanie, działalność CIS i spółdzielni socjalnej, określenie zasobów dla PES (doradztwo, edukacja, finansowanie, szkolenia warsztaty, zasoby lokalowo-rzeczowe) oraz aktualizacja prawa miejscowego i krajowego.
12	śląskie	Kontynuacja prac Wojewódzkiego Zespołu ds. Ekonomii Społecznej (WZES) jako Komitetu, w tym: - omawianie bieżących zagadnień dot. ES; - konsultowanie i zatwierdzenie raportu o stanie ES w regionie; - omówienie zagadnień dot. systemu certyfikacji ES „Zakup prospołeczny”.
13	świętokrzyskie	W 2016 r. odbyło się jedno posiedzenie RKRES. Było to drugie posiedzenie Komitetu od momentu rozpoczęcia przez niego działalności (pierwsze posiedzenie odbyło się w czerwcu 2015 r.). Prace Komitetu w 2016 r. obejmowały: - prace nad RPRES; - powołanie grup tematycznych ds. współpracy: • pomiędzy nauką, NGO i biznesem, • OPS, PCPR, PUP, NGO, OWES, • podmiotów o charakterze reintegracyjnym (CIS, KIS, ZAZ, WTZ), • ROPS z OWES.
14	warmińsko-mazurskie	W 2016 r. odbyły się 2 posiedzenia RKRES (styczeń, kwiecień). Prace Komitetu w 2016 r. dotyczyły: - spraw organizacyjnych oraz dotyczących ES, planu działania Komitetu; - prezentacji projektu raportu z monitoringu wdrażania WPRES i przedstawienia rekomendacji Komitetu; - bieżących działań ws. ES, w tym oferty OWES.
15	wielkopolskie	W 2016 r. odbyły się 4 spotkania Komitetu oraz 5 wizyt studyjnych w subregionach (wizyty są każdorazowo współorganizowane z OWES danego subregionu). Zakres prac Komitetu to m.in. - koordynowanie prac związanych z RPRES + aktualizacja; - konsultowanie aktów prawnych; - lobbowanie na rzecz ES (klauzul społecznych); - koordynacja prac związanych z analizą dotyczącą możliwości zakładania przez PES klastrów; - wspólne stanowiska do IZ w zakresie ważnych dla ES tematów np. wkład własny w projektach OWES.

Lp.	Województwo	2016 r.
16	zachodnio-pomorskie	W 2016 r. odbyło się 5 spotkań Komitetu (maj, czerwiec, wrzesień, listopad, grudzień – dwudniowe), w tym pierwsze inauguracyjne. Podczas spotkań poruszono następujące zagadnienia: - opracowanie RPRES, w tym diagnozy, analizy SWOT, wyznaczenie celów, - powołanie grup roboczych: • ds. współpracy PES, • ds. promocji ES, • ds. badań i monitoringu.

Źródło: Opracowanie własne DES w MRPiPS na podstawie R. Szarfenberg, „Opinia nt. realizacji KPRES w województwach i instytucjach centralnych za rok 2016”, Warszawa 2018.

Regionalne Programy Rozwoju Ekonomii Społecznej (RPRES)

W działaniu IV.2. KPRES zaplanowano także uchwalenie, realizację i monitoring Regionalnych Programów Rozwoju Ekonomii Społecznej (RPRES), określających działania regionalnych władz publicznych dotyczących w szczególności:

- instytucjonalizacji zarządzania rozwojem ekonomii społecznej;
- podstawowych kierunków rozwoju sektora ekonomii społecznej; sieci usług wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w województwach;
- opracowania mechanizmów, zasad i form współpracy pomiędzy poszczególnymi szczeblami samorządów, a także pomiędzy różnymi instytucjami, mogącymi mieć wpływ na rozwój ES w regionach w zakresie jej dalszego rozwoju;
- opracowania koncepcji promocji idei ekonomii społecznej w województwie.

Wiodącą rolę w zakresie przygotowania i wdrażania programów w imieniu samorządów województw KPRES przypisał ROPS, wskazując jednocześnie, iż powstałe regionalne programy rozwoju ekonomii społecznej powstaną z przekształcenia funkcjonujących w regionach wieloletnich planów działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia.

Do końca 2016 r. wyżej opisanego przekształcenia i uchwalenia regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej dokonano w 14 województwach, przy czym w województwie kujawsko-pomorskim Program został przyjęty jako program rozwoju – jeden z programów wojewódzkich, niezbędnych do realizacji *Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+*, a w województwie warmińsko-mazur-

skim Plan został przekształcony w *Wojewódzki Program Rozwoju Ekonomii Społecznej Warmia i Mazury* w 2015 r. Do końca 2016 r. RPRES nie uchwalono w województwach: podlaskim i zachodniopomorskim.

Tabela 9. Przekształcenie WRPD w RPRES

Lp.	Województwo	Tak/nie
1	dolnośląskie	tak
2	kujawsko-pomorskie	nie jako RPRES
3	lubelskie	tak
4	lubuskie	tak
5	łódzkie	tak
6	małopolskie	tak
7	mazowieckie	tak
8	opolskie	tak
9	podkarpackie	tak
10	podlaskie	nie
11	pomorskie	tak
12	śląskie	tak
13	świętokrzyskie	tak
14	warmińsko-mazurskie	tak
15	wielkopolskie	tak
16	zachodniopomorskie	nie

Źródło: R. Szarfenberg, „Opinia nt. realizacji KPRES w województwach i instytucjach centralnych za rok 2016”, Warszawa 2018.

RPRES był przyjmowany przez Zarząd Województwa lub Sejmik Województwa. W poszczególnych województwach stosowano odmienne formy opisu priorytetów i działań RPRES – od kilku kluczowych kierunków po złożone i bardzo szczegółowe poddziałania. W poniższej tabeli poprzez wskazanie liczby priorytetów oraz ogólnej liczby kierunków i działań ukazano różnicę w złożoności tych opisów (nie uwzględniono poddziałań, co dotyczy niektórych działań woj. małopolskiego i warmińsko-mazurskiego).

Na potrzeby analizy i usystematyzowania zróżnicowanych opisów priorytetów i działań, przyjęto spójne dla wszystkich województw nazewnictwo, w którym poziom najbardziej ogólny, najwyższy, mają „priorytety” a najniższy „działania”, w trzystopniowej skali w środku znajdują się „kierunki”.⁴⁷

⁴⁷ R. Szarfenberg, „Opinia nt. realizacji KPRES w województwach i instytucjach centralnych za rok 2016”, Warszawa 2018.

Tabela 10. Priorytety, kierunki i działania w RPRES

Lp.	Województwo	I. priorytetów	I. kierunków	I. działań
1	dolnośląskie	3	12	59
2	kujawsko-pomorskie	4	12	35
3	lubelskie	4	14	-
4	lubuskie	6	-	20
5	łódzkie	4	-	10
6	małopolskie	5	12	55
7	mazowieckie	5		-
8	opolskie	3	-	-
9	podkarpackie	-	4	26
10	podlaskie	3	10	31
11	pomorskie	3	8	17
12	śląskie	5	15	57
13	świętokrzyskie	3	10	61
14	warmińsko-mazurskie	4	10	51
15	wielkopolskie	4	-	3
16	zachodniopomorskie	8	-	16

Źródło: R. Szarfenberg, „Opinia nt. realizacji KPRES w województwach i instytucjach centralnych za rok 2016”, Warszawa 2018.

Wśród ustanowionych w ramach poszczególnych RPRES priorytetów (ogółem 63 priorytetów wskazanych w różnych województwach) wskazywano:

- wzrost (efektywności, aktywności PES, udziału w rynku);
- system (wsparcia ES, rozwój ES, finansowanie);
- promocja (ES);
- rozwój partnerstwa;
- (re) integracja (poprawa dostępności usług);
- edukacja (sektora ES);
- koordynacja (ES);
- wzrost świadomości społecznej;
- administracja publiczna wspierająca PES;
- rozwój zatrudnienia w sektorze ES.

Wśród wskazanych kierunków działań (107), najczęściej występowały następujące:

- edukacja w zakresie ES i / lub kształcenie (np. młodzieży) i kształtowanie postaw (np. liderów) w obszarze ES;
- profesjonalizacja kadr PES, wzrost poziomu wiedzy/kompetencji (w PES);

- wzrost jakości usług PES;
- rozwijanie sieci partnerstw, budowa sieci wsparcia (współpracy), rozwijanie współpracy;
- wsparcie/wzrost poziomu zatrudnienia w PES;
- promocja (PES, ES, marki ES), budowa marki PES;
- wsparcie ES przez samorząd lokalny;
- rozwój systemów finansowania dla PES;
- wsparcie osób/środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- działania edukacyjne, upowszechnienie edukacji dot. ES;
- współpraca/wsparcie biznesu dla PES;
- koordynacja rozwoju ES;
- spójność prawa dot. ES.

Najwięcej opisów stanowiły działania (441), a wśród nich:

- wspieranie rozwoju usług (świadczonych przez PS, PES, OWES, zapewnienie/realizacja usług);
- wspieranie rozwoju mechanizmów finansowania PES;
- promocja;
- wsparcie tworzenia partnerstw, wspieranie współpracy;
- edukacja (opracowanie programu edukacyjnego, realizacja inicjatyw edukacyjnych);
- tworzenie/upowszechnianie regulacji prawnych;
- wspieranie zatrudnienia (opracowanie dokumentów, organizowanie spotkań i szkoleń);
- badanie (rynku, potrzeb kadry);
- działania skierowane do osób wykluczonych społecznie;
- koordynacja (ES);
- ewaluacja PES/ES.

Realizacja celów RPO

Ze sprawozdań podsumowujących wdrażanie RPO (publikowanych na stronach www IZ) wiadomo jaki postęp rzeczowy (poziom wskaźników docelowych) został osiągnięty w latach wdrażania środków unijnych. Dzięki temu możliwe jest porównanie dynamiki działań w poszczególnych regionach. Możliwe do porównania jest osiągnięcie wskaźników dotyczących wsparcia rozwoju ekonomii społecznej: (1) liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie (w osi zawierającej wsparcie PES), (2) liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem, (3) liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych.

Dla każdego województwa określono wartość docelową wskaźników, planowaną do osiągnięcia w 2023 r. Kwestionariusz sprawozdania RPO przewiduje także ujęcie wartości pośredniej, ustalonej na rok 2018, jednak w odniesieniu do wspomnianych wskaźników wartości te zostały wskazane tylko w odniesieniu do wspartych PES. Ze sprawozdań RPO wynika także, że żaden ze wskaźników rezultatu określony dla EFS nie został osiągnięty w żadnym regionie w 2014 r., a w 2015 r. realizowano w niektórych regionach cel pn. liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem (dlatego też w poniższej tabeli dane dotyczące dwóch pozostałych wskaźników rozpoczynają się od 2016 r.).

Dwie ostatnie kolumny w każdym z trzech zestawień w poniższej tabeli zawierają obliczenia hipotetyczne: wartości, jakie powinny zostać osiągnięte przy uśrednionym podziale zakładanego wskaźnika równo na osiem lat wdrażania środków UE. Hipotetyczne założenie przyjmuje, że wskaźniki powinny być osiągane średnio rocznie na poziomie 13% (i taka wartość powinna być jako minimalna osiągnięta w 2016 r.). Kolorystyczne zaznaczenie najwyższych wartości w tabeli pokazuje graficznie, w których województwach osiągnięto najwyższe (w odniesieniu do zakładanych) wartości wskaźników (kolor zielony), a także – w których należałoby osiągać najwyższą wartość aby zrealizować założenia (kolor czerwony).

W przypadku pierwszego wskaźnika – liczby osób (w odniesieniu do wszystkich działań w osi, najczęściej nr IX, ale nie tylko), w siedmiu województwach uzyskano jakiegokolwiek rezultaty (9 notuje wartość 0 na koniec 2016 r.), przy czym w ujęciu procentowym wobec zakładanego poziomu tylko 3 są wyżej niż 10%: 34% w dolnośląskim, 22% w łódzkim i 14% w wielkopolskim. Zestawienie obrazuje nie tylko poziom (nie)osiągnięcia wskaźników, ale także jak ambitnie podchodzono do ich określenia: imponująca jest wartość 8257 w woj. śląskim, 5540 w podkarpackim i 4289 w zachodniopomorskim. Te trzy województwa musiałyby w kolejnych latach osiągać wskaźniki na najwyższym poziomie (w przypadku woj. śląskiego – przekraczającym tysiąc osób rocznie), aby zrealizować założenia.⁴⁸

W realizacji wsparcia dla PES wyróżniają się woj. warmińsko-mazurskie, wielkopolskie i łódzkie, które w 2016 r. osiągnęły odpowiednio 70% i 56% zakładanej wartości docelowej (dla całego okresu). Najwięcej do osiągnięcia w kolejnych latach mają natomiast woj. podkarpackie – 276 PES rocznie i śląskie – 260. Najślabiej osiągnano w okresie sprawozdawczym wskaźnik dotyczący liczby miejsc pracy – postęp odnotowano tylko w czterech regionach, w dwóch (wielkopolskim i warmińsko-mazurskim) na poziomie około 10% zakładanej wartości docelowej.

⁴⁸ Nieuwzględnione w niniejszym Sprawozdaniu informacje szczegółowe ze sprawozdań RPO wskazują na planowane obniżenie poziomu tego wskaźnika w niektórych regionach.

Tabela 11. Osiągnięcie celów RPO

Lp.	Województwo	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie (w osi zawierającej wsparcie PES)				Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem							Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych			
		2023*	2016	2016 w %	średnia/rok**	2018*	2023*	2015	2016	łącznie	łącznie w %	średnia/rok**	2023*	2016	2016 w %	średnia/rok**
1	dolnośląskie	110	37	34	14	175	511	0	55	55	11	64	110	0	0	14
2	kujawsko-pomorskie	1 442	6	0	180	x	896	-	20	20	2	112	360	-	0	45
3	lubelskie	1 535	0	0	192	292	653	26	82	108	17	82	302	0	0	38
4	lubuskie	1 872	0	0	234	x	154	0	0	-	0	19	180	0	0	23
5	łódzkie	597	133	22	75	x	531	0	194	194	37	66	469	11	2	59
6	małopolskie	1 200	0	0	150	x	500	0	48	48	10	63	600	0	0	75
7	mazowieckie	1 807	0	0	226	x	720	0	30	30	4	90	687	0	0	86
8	opolskie	3 340	0	0	418	x	262	0	0	0	0	33	168	0	0	21
9	podkarpackie	5 540	0	0	693	x	2 208	0	0	0	0	276	1 079	0	0	135
10	podlaskie	2 147	0	0	268	x	462	0	50	50	11	58	473	0	0	59
11	pomorskie	1 400	0	0	175	x	450	0	5	50	11	56	500	0	0	63
12	śląskie	8 257	257	3	1 032	x	2 080	0	b.d.	-	0	260	1 784	59	3	223
13	świętokrzyskie	1 179	0	0	147	x	393	0	0	0	0	49	250%***	0	0	-
14	warmińsko-mazurskie	1 538	85	6	192	x	92	11	53	64	70	12	400	35	9	50
15	wielkopolskie	3 500	479	14	438	x	589	0	329	329	56	74	1 500	182	12	188
16	zachodniopomorskie	4 289	2	0	536	x	215	0	34	34	16	27	160	0	0	20

Źródło: R. Szarfenberg, „Opinia nt. realizacji KPRES w województwach i instytucjach centralnych za rok 2016”, Warszawa 2018.

* Cel pośredni na 2018 r. i Cel końcowy 2023 r.

** Szacunkowa kalkulacja wskazująca wartość osiągnięcia wskaźnika określonego docelowo na 2023 r. w przeliczeniu na rok, przy założeniu, że pierwszym rokiem osiągnięcia jego wartości jest 2016 a ostatnim 2023.

*** W źródle nie podano wartości bazowej (liczby miejsc pracy, która ma wzrosnąć o 250%).

Wskaźniki dotyczące ES w RPO

Ogółem we wszystkich sprawozdaniach IZ wskazano 156 różnego rodzaju wskaźników obrazujących zmianę na skutek podjętych w ramach RPO działań lub też skalę i/lub zakres realizowanych zadań dla obu okresów sprawozdawczych (2014–2015 oraz 2016). Wskaźniki wspólne dla wszystkich regionów zostały najprawdopodobniej zaczerpnięte z WLWK, gdzie dla wszystkich RPO podstawowe wskaźniki są wspólne i przypisane do realizowanego CT 9. W poniższej tabeli zestawiono wskaźniki ze sprawozdań, a użyte w zestawieniu określenia oznaczają odpowiednio: liczba PES objętych wsparciem – liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem, liczba osób objętych wsparciem – liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie, osoby pracujące po opuszczeniu programu – liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek).

W poszczególnych kolumnach zamieszczono:

- wskaźnik: zakres przedmiotowy wskaźnika (w nawiasie podano sumę wszystkich wartości dla danego wskaźnika, uzyskaną po dodaniu wartości wskazywanych w poszczególnych sprawozdaniach),
- liczba w sprawozdaniach: informacja o tym, ile razy ogółem we wszystkich sprawozdaniach wymieniono dany wskaźnik. W sprawozdaniach liczba wskazań dla danego wskaźnika jest wyższa, ponieważ czasem wymieniano ten sam wskaźnik jako produkt i rezultat, rzadziej – był powtórzony w obu okresach sprawozdawczych). Są to: liczba PES objętych wsparciem, miejsca pracy utworzone w PES i osoby otrzymujące wsparcie (w tym liczba pracujących po zakończeniu programu). Nie we wszystkich sprawozdaniach podano wartość wskaźnika (stąd w tabeli poniżej „b.d.”), jednak w wymienionych 4. wskaźnikach powtarzających się we wszystkich jednostkach te dane są zawarte, dlatego też znana jest skala planowanego oddziaływania (wskaźniki opisywane są czasem jako „wartość docelowa”);
- liczba województw/sprawozdań: informacja o tym, w ilu regionach wykorzystano dany wskaźnik (przydatna szczególnie w odniesieniu do tych wskaźników, których liczba w sprawozdaniach jest mniejsza niż 16, odnosi się do sytuacji, gdy dany rodzaj wskaźnika pojawia się w sprawozdaniach np. dwa razy, ale w obu przypadkach jest ujęty w sprawozdaniu tego samego podmiotu);
- wartość wskaźnika: przedział, w jakim mieszczą się zakładane wartości wskazywane w różnych sprawozdaniach, (suma w kolumnie „wskaźnik” jest sumą wartości ze wszystkich sprawozdań i stanowi wartość docelową dla danego wskaźnika).

Tabela 12. Wskaźniki dotyczące ES w RPO za okres 2014–2016

Lp.	Wskaźnik	Liczba w sprawozdaniach	Liczba województw/sprawozdań	Wartość wskaźnika
1	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem (suma = 10 354)	25	16	80–2208
2	Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych (suma: 7959)	20	16	66–1784
3	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie (suma: 43 492 osób)	19	16	110–8 257
4	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek (suma: 3071 osób)	19	16	180–1651 9,2%–80%
5	Liczba miejsc pracy istniejących co najmniej 30 miesięcy, utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	9	8	25%–85%
6	Liczba grup inicjatywnych, które w wyniku działalności OWES wypracowały założenia co do utworzenia podmiotu ekonomii społecznej	3	3	b.d.
7	Liczba miejsc pracy utworzonych w wyniku działalności OWES dla osób, wskazanych w definicji przedsiębiorstwa społecznego	3	3	630/b.d.
8	Liczba miejsc pracy w przeliczeniu na pełne etaty utworzonych w wyniku działalności OWES we wspartych przedsiębiorstwach społecznych	3	3	70/b.d.
9	Liczba organizacji pozarządowych prowadzących działalność odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą utworzonych w wyniku działalności OWES	3	3	21 – b.d.
10	Liczba porozumień lub partnerstw zawartych w ramach sieciowania podmiotów ekonomii społecznej [szt.]	3	2	1–14, b.d.

Lp.	Wskaźnik	Liczba w sprawozdaniach	Liczba województw/sprawozdań	Wartość wskaźnika
11	Liczba regionalnych sieci kooperacji podmiotów ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym oraz regionalnych sieci podmiotów ekonomii społecznej, mających umożliwić wzajemne uczenie się i wymianę informacji oraz wsparcie tych podmiotów w osiągnięciu standardów usług [szt.].	3	2	3-7
12	Liczba środowisk, które w wyniku działalności OWES przystąpiły do wspólnej realizacji przedsięwzięcia mającego na celu rozwój ekonomii społecznej	3	3	72 - b.d.
13	Procent wzrostu obrotów przedsiębiorstw społecznych objętych wsparciem	3	3	5% - b.d.
14	Liczba lokalnych planów rozwoju ekonomii społecznej, utworzonych we współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego i podmiotami ekonomii społecznej, mających na celu zachęcenie JST do stosowania klauzul społecznych/ społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych, zlecania zadań podmiotom ekonomii społecznej [szt.].	2	1	20/b.d.
15	Liczba partnerstw m.in. jednostek systemu pomocy społecznej, instytucji rynku pracy, JST, podmiotów ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym, OWES, w celu zwiększenia synergii działań podejmowanych przez te podmioty w procesie aktywizacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym prowadzące do wzrostu zatrudnienia w sektorze ekonomii społecznej [szt.]	2	1	20/b.d.
16	Liczba PES zrzeszonych w sieciach kooperacji podmiotów ekonomii społecznej, które skorzystały ze wsparcia w ramach projektu	2	1	50/b.d.
17	Liczba podmiotów ekonomii społecznej, które otrzymały znak jakości produktu/ usługi PES[szt.]	2	1	b.d.

Lp.	Wskaźnik	Liczba w sprawozdaniach	Liczba województw/sprawozdań	Wartość wskaźnika
18	Liczba pracowników lokalnych i regionalnych podmiotów działających na rzecz rozwoju ekonomii społecznej, którzy zostali objęci wsparciem w ramach projektu	2	1	400 – b.d.
19	Liczba regionalnych spotkań sieciujących dla OWES, umożliwiających m.in. wymianę informacji pomiędzy ośrodkami na temat podejmowanych działań, postępów i problemów w realizacji wsparcia, stosowanych rozwiązaniach i metodach pracy [j.m. szt.]	2	1	20 – b.d.
20	Liczba funkcjonujących komitetów ds. ekonomii społecznej w regionie	1	1	1
21	Liczba funkcjonujących portali sprzedaży produktów i usług PES	1	1	1
22	Liczba gmin objętych działaniami upowszechniającymi współpracę z podmiotami ekonomii społecznej	1	1	144
23	Liczba gmin, które uwzględniły w dokumentach strategicznych ekonomię społeczną	1	1	86
24	Liczba inicjatyw dotyczących rozwoju ekonomii społecznej ze środków EFS	1	1	75/b.d.
25	Liczba interesariuszy ekonomii społecznej deklarujących poprawę stopnia koordynacji działań w obszarze ekonomii społecznej w wyniku wsparcia otrzymanego w programie	1	1	90%
26	Liczba istniejących przedsiębiorstw społecznych objętych wsparciem	1	1	b.d.
27	Liczba nowo utworzonych przedsiębiorstw społecznych, które otrzymały wsparcie pomostowe	1	1	b.d.
28	Liczba nowych miejsc pracy utworzonych w istniejących przedsiębiorstwach społecznych	1	1	b.d.

Lp.	Wskaźnik	Liczba w sprawozdaniach	Liczba województw/sprawozdań	Wartość wskaźnika
29	Liczba nowych miejsc pracy utworzonych w nowych przedsiębiorstwach społecznych	1	1	b.d.
30	Liczba nowych miejsc pracy w utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych przekształconych z podmiotu ekonomii społecznej	1	1	b.d.
31	Liczba nowych przedsiębiorstw społecznych objętych wsparciem	1	1	b.d.
32	Liczba opracowanych pakietów rekomendacji dotyczących obszaru ekonomii społecznej	1	1	7
33	Liczba osób objętych doradztwem	1	1	b.d.
34	Liczba osób objętych szkoleniami	1	1	b.d.
35	Liczba pakietów rekomendacji dotyczących obszaru ekonomii społecznej, które zostały wdrożone na poziomie minimum 60%	1	1	5
36	Liczba podmiotów ekonomii społecznej deklarujących poprawę sytuacji na rynku w wyniku wsparcia otrzymanego w programie – 59,38% (szt.);	1	1	59,38%
37	Liczba podmiotów, które otrzymały do wykorzystania regionalny raport o rozwoju ekonomii społecznej	1	1	226
38	Liczba pracowników przedsiębiorstw społecznych, którzy w wyniku otrzymanego wsparcia podnieśli kompetencje i/lub kwalifikacje zawodowe	1	1	b.d.
39	Liczba przedsiębiorstw społecznych powstających z przekształcenia podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	1	1	b.d.
40	Liczba regionalnych raportów o rozwoju ekonomii społecznej	1	1	6
41	Liczba regionalnych sieci podmiotów ekonomii społecznej	1	1	2

Lp.	Wskaźnik	Liczba w sprawozdaniach	Liczba województw/sprawozdań	Wartość wskaźnika
42	Liczba regionalnych sieci współpracy OWES	1	1	1
43	Liczba rocznych raportów o rozwoju ekonomii społecznej w regionie	1	1	7
44	Liczba wspólnych inicjatyw podjętych w wyniku zawiązanych partnerstw na rzecz rozwoju ekonomii społecznej	1	1	b.d.
45	Liczba zainicjowanych przy Komitecie ds. ekonomii społecznej grup roboczych zrzeszających przedstawicieli sektora	1	1	7
46	Liczba zawiązanych regionalnych i lokalnych partnerstw na rzecz rozwoju ekonomii społecznej	1	1	b.d.
47	Liczba zorganizowanych regionalnych targów ekonomii społecznej	1	1	7

Źródło: R. Szarfenberg, „Opinia nt. realizacji KPRES w województwach i instytucjach centralnych za rok 2016”, Warszawa 2018.

Realizacja wskaźników KPRES w regionach

Podsumowanie zebranych danych dotyczących poziomu realizacji wskaźników pokazuje, że w 2016 r. wypracowano lub zrealizowano:

- 25 wypracowanych koncepcji projektów systemowych w ramach RPO;
- 26 klastrów, których członkiem jest minimum 1 przedsiębiorstwo społeczne;
- 10 klastrów dedykowanych podmiotom ekonomii społecznej (przewaga przedsiębiorstw społecznych);
- 380 strategii posiadających instrumenty dla rozwoju PES /PS (w tym 121 w lubelskim, 97 w warmińsko-mazurskim, 86 w małopolskim, 62 w świętokrzyskim);
- 167 Lokalnych Grup Działania, których członkiem jest minimum 1 PES (w tym 39 w małopolskim, 27 w kujawsko-pomorskim, 19 w świętokrzyskim, po 15 w pomorskim i zachodniopomorskim);
- 75 wydarzeń o charakterze targowym dedykowanych przedsiębiorstwom społecznym (w tym 38 w śląskim, 10 w wielkopolskim, 7 w warmińsko-mazurskim);

- 20 raportów regionalnych dotyczących kondycji sektora ES (liczone wszystkie raporty opracowane w różnych latach).

W zestawieniu obrazującym „stan na 2016 r.” zsumowano wartości za rok 2016, oraz za poprzedni – o ile w 2016 wskazano zero. Ponadto w przypadku woj. śląskiego zsumowano dane za rok 2016 i 2015 w odniesieniu do liczby wydarzeń o charakterze targowym. Szczegółowe zestawienie zawiera poniższa tabela.

Tabela 13. Poziom osiągnięcia wskaźników KPRES

Lp.	Województwo	Rok	Liczba wypracowanych koncepcji projektów systemowych w ramach RPO	Liczba klastrów, których członkiem jest minimum 1 przedsiębiorstwo spoteczne	Liczba klastrów dedykowanych PIES (przewaga przedsiębiorstw spotecznych)	Liczba strategii posiadających instrumenty dla rozwoju PIES/PS	Liczba Lokalnych Grup Działania, których członkiem jest minimum 1 PIES	Liczba wydarzeń o charakterze targowym dedykowanych przedsiębiorstwom spotecznym	Liczba raportów regionalnych dotyczących kondycji sektora ES
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	dolnośląskie*	2016	b.d.	1	1	1	22	b.d.	1
2	kujawsko-pomorskie*	2016	1	1	0	b.d.	27	2	2
3	lubelskie*	2016	1	0	0	121	6	1	1
4	lubuskie*	2016	13	7	b.d.	b.d.	10	2	1
5	łódzkie	2016	1	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	1	1
6	małopolskie*	2016	1	0	0	86	32	1	3
7	mazowieckie*	2016	1	0	0	3	b.d.	1	3
8	opolskie	2016	1	-	-	2	10	1	1
9	podkarpackie*	2016	1	11	2	79,1%	b.d.	1	0
10	podlaskie	2016	-	-	-	-	-	-	-
11	pomorskie	2016	1	1	1	7	15	1	1

Lp.	Województwo	Rok	Liczba wypracowanych koncepcji projektów systemowych w ramach RPO	Liczba klastrow, których członkiem jest minimum 1 przedsiębiorstwo społeczne	Liczba klastrow dedykowanych PES (przewaga przedsiębiorstw społecznych)	Liczba strategii posiadających instrumenty dla rozwoju PES/PS	Liczba Lokalnych Grup Działania, których członkiem jest minimum 1 PES	Liczba wydarzeń o charakterze targowym dedykowanym przedsiębiorstwom społecznym	Liczba raportów regionalnych dotyczących kondycji sektora ES
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
12	śląskie	2016	-	-	-	-	-	-	-
13	świętokrzyskie*	2016	1	2	2	62	19	1	1
14	warmińsko-mazurskie	2016	-	2	2	97	1	7	1
15	wielkopolskie	2016	1	0	0	0	0	10	0
16	zachodnio-pomorskie	2016	-	-	-	b.d.	15	-	-
		suma	23	25	8	379	157	29	16

Źródło: R. Szarfenberg, „Opinia nt. realizacji KPRES w województwach i instytucjach centralnych za rok 2016”, Warszawa 2018.

* dolnośląskie: W punkcie 2 i 3 przedstawiono dane dotyczące klastrow w województwie dolnośląskim z obszaru ekonomii społecznej. Wśród wskazanych klastrow Klaster Przedsiębiorstw Społecznych spełnia oba warunki dotyczące członkostwa przedsiębiorstw społecznych. W przypadku pozostałych klastrow Dolnośląski

Ośrodek Polityki Społecznej nie dysponuje danymi w tym zakresie. W pkt. 5 – Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej nie dysponuje danymi dotyczącymi członkostw: – przedsiębiorstw społecznych w poszczególnych LGD

* kujawsko-pomorskie: ad. 4: „Pytanie nieprecyzyjne – brak wyjaśnienia o jakiego rodzaju strategię chodzi.”

* lubelskie: ad. 4: 102 strategii gminne 19 strategii powiatowych

* lubuskie: ad. 1: 12 projektów PCPR pozakonkursowych + 1 projekt ROPS

* małopolskie: ad. 4: województwo – 2. Powiat: w 11 strategiach rozwiązywania problemów społecznych, w 12 Strategiach Rozwoju lokalnego. Gminy: w 73 strategiach rozwiązywania problemów społ., w 65 strategiach rozwoju lokalnego

* mazowieckie: ad. 4: 1 – Plan Rozwoju ES na Mazowszu, 2 – Strategia Polityki Społecznej woj. maz. Inne JST – brak danych. Ad. 5: Brak takiej analizy.

* podkarpackie: Ad. 2: Dla zachowania porównywalności w zestawieniu podano najbardziej prawdopodobną liczbę, wyliczoną na podstawie podanego w sprawozdaniu udziały klastrow (7,7%). Ad. 4: Odszetek przebadanych podkarpackich JST, które uwzględniły rozwój ekonomii społecznej w swoich dokumentach strategicznych i programowych (n = 149).

* świętokrzyskie: Ad. 4: W tym: Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020 oraz 61 jednostek samorządu terytorialnego (52 gminy oraz 9 powiatów) zawarto zapisy dotyczące ekonomii społecznej w dokumentach strategicznych, najczęściej w: Powiatowych Strategiach Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych, Strategiach Rozwoju Gminy/Powiatu, Gminnym Programie Wspierania Rodziny, Gminnym Programie Przeciwdziałania Narkomanii, Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Gminy, Programie Współpracy Powiatu z Organizacjami Pozarządowymi oraz innymi Podmiotami Prowadzącymi Działalność Pożytku Publicznego, Powiatowym Programie Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie, Programie Rozwoju Przedsiębiorczości w Gminie czy Wieloletnim Programie Gospodarowania Zasobem Komunalnym.

Monitoring ekonomii społecznej

W okresie sprawozdawczym rozpoczęto realizację projektu pozakonkursowego pn. *„Zintegrowany system monitorowania sektora ekonomii społecznej”*, wdrażanego w ramach PO WER przez MRPiPS we współpracy z GUS (działanie 2.9 PO WER pn. Rozwój ekonomii społecznej, budżet projektu wynosi ok 5 100 000 zł). Celem projektu jest stworzenie trwałego i kompleksowego systemu monitorowania sektora ekonomii społecznej i solidarnej poprzez identyfikację i analizę użyteczności istniejących źródeł danych, określenie luk informacyjnych oraz pilotażowe zebranie brakujących danych, a także opracowanie kart wskaźników do systemu monitorowania ekonomii społecznej i udostępnienie narzędzia informatycznego, które będzie gromadzić, przetwarzać, a następnie publikować na stronie internetowej dane dot. sektora ES pozyskane w ramach jego monitorowania.

W 2016 r. w ramach projektu rozpoczęto proces identyfikacji i analizy użyteczności istniejących źródeł danych o sektorze ekonomii społecznej i solidarnej.

Ponadto w 2016 r. zorganizowano i przeprowadzono międzynarodowe seminarium metodologiczne pn. *„Wzrost znaczenia i rozwój badań statystycznych trzeciego sektora/ekonomii społecznej. Dotychczasowe osiągnięcia i nowe narzędzia porównawczych badań statystycznych w Europie”*, poświęcone omówieniu przygotowywanej do druku wersji ONZ-skiego podręcznika pt. *„Satellite Account on Nonprofit and Related Institutions and Volunteer Work”*. Seminarium odbyło się w dniach 27–28 października 2016 r. w GUS. Wydarzenie było okazją do wymiany doświadczeń między urzędami statystycznymi z różnych państw, a także skonsultowania się z wybitnymi ekspertami w zakresie międzynarodowych standardów opracowywania rachunku satelitarne go sektora non-profit i przedsiębiorstw gospodarki społecznej. Dodatkowo przyczyniło się do upowszechniania polskich badań statystycznych z zakresu sektora non-profit na arenie europejskiej.

Od początku realizacji projektu w jego ramach funkcjonuje zespół specjalistów odpowiedzialny merytorycznie za stworzenie koncepcji i wdrożenie systemu monitorowania ekonomii społecznej i solidarnej. Cyklicznie przeprowadzane są także spotkania zespołu specjalistów z członkami ciał opiniotwórczo-doradczych, w tym przede wszystkim Grupy tematycznej ds. monitorowania i ewaluacji funkcjonującej w ramach KKRES.

W 2016 r. odbyło się 5 spotkań zespołu specjalistów.

2.6. Priorytet V. Edukacja dla ekonomii społecznej

Działania zaplanowane do realizacji w ramach Priorytetu V KPRES zostały ukierunkowane na zwiększenie świadomości społecznej w zakresie historii i dorobku polskiej ekonomii społecznej, w tym popularyzowanie jej tradycji, a także fundamentalnych zasad leżących u jej podstaw, a więc solidarności społecznej, współpracy i działalności na rzecz dobra wspólnego.

Zgodnie z założeniami długoterminowym rezultatem działań w zakresie edukacji realizowanych w ramach Priorytetu V KPRES będzie upowszechnienie idei ekonomii społecznej w zbiorowej świadomości, a także zbudowanie jej pozytywnej marki, co jest niezbędne dla rozwoju ilościowego i jakościowego podmiotów ekonomii społecznej.

W okresie sprawozdawczym w obszarze edukacji na rzecz ekonomii społecznej kontynuowano działania związane z opracowywaniem kryteriów konkursowych do projektów zaplanowanych do realizacji w ramach PO WER ukierunkowanych na opracowanie i pilotażowe wdrożenie pakietu edukacyjnego dla nauczycieli oraz opracowanie programu studiów menadżerskich i MBA w zakresie zarządzania przedsiębiorstwem społecznym.

3. Stan wdrożenia rekomendacji z roku poprzedniego

W sprawozdaniu z realizacji KPRES za lata 2014–2015⁴⁹ zarekomendowano przede wszystkim przeprowadzenie analizy pozwalającej zgromadzić informacje o przyczynach występującego obecnie zróżnicowania w zakresie realizacji poszczególnych działań i priorytetów KPRES, dokonanie aktualizacji diagnozy KPRES poprzez zgromadzenie i przedstawienie najnowszych i kompleksowych danych dot. stanu sektora ekonomii społecznej oraz dokonanie kompleksowej aktualizacji całego Programu, w tym jego priorytetów i działań, rezultatów oraz wskaźników, tak aby Program mógł służyć w sposób możliwie jak najbardziej pełny rozwojowi ekonomii społecznej.

Działania monitorujące realizację KPRES (zebranie w regionach ankiet dotyczących postępu wdrażania) dostarczyły danych obrazujących przede wszystkim perspektywę Polski regionalnej i lokalnych działań ukierunkowanych na wdrożenie KPRES. Dane te nie pozwalają na sformułowanie odpowiedzi wskazującej przyczyny istniejącego stanu faktycznego w poszcze-

⁴⁹ Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES) za okres sierpień 2014 – grudzień 2015, MRPiPS, Warszawa 2017.

gólnych województwach i jego zróżnicowania między regionami, a jedynie informują, jaki jest to stan. Konieczne są kolejne pogłębione badania dotyczące przyczyn.⁵⁰

W celu zbudowania systemu pozwalającego na gromadzenie rzetelnych i porównywalnych danych dotyczących sektora ekonomii społecznej, które mogłyby stanowić podstawę dla pogłębionych analiz dot. stanu ekonomii społecznej w różnych regionach oraz przyczyn zróżnicowania pomiędzy regionami, w okresie sprawozdawczym MRPiPS we współpracy z GUS rozpoczęło realizację projektu pn. „*Zintegrowany system monitorowania sektora ekonomii społecznej*”. Szczegółowe założenia i cele projektu przedstawiono już na str. 53 niniejszego opracowania.

Poza tym w celu zapewnienia odpowiedniego poziomu koordynacji działań w obszarze ekonomii społecznej, a w konsekwencji usprawnienia procesu realizacji KPRES, w okresie sprawozdawczym przygotowywano do realizacji projekt pozakonkursowy pn. „*System partycypacyjnego zarządzania sferą ekonomii społecznej*”. Szerszy opis projektu został przedstawiony na str. niniejszego opracowania. Realizacja projektu została rozpoczęta w 2017 r., a pierwsze efekty jego realizacji zostaną przedstawione w sprawozdaniu z realizacji KPRES za rok 2017.

W zakresie wdrożenia pozostałych rekomendacji w okresie sprawozdawczym rozpoczęto prace koncepcyjne nad aktualizacją diagnozy KPRES, która uwzględniałaby nowe dane statystyczne i informacje dotyczące sektora ekonomii społecznej oraz analizę kwestii pojęciowych, w tym analizę nowego terminu „ekonomia solidarna”. Ponadto rozpoczęto przygotowania do aktualizacji celów, priorytetów, działań i wskaźników KPRES.⁵¹ Działania te zostały zintensyfikowane w 2017 r.

Należy zauważyć, iż aktualizacja KPRES jest odpowiedzią na potrzebę redefinicji różnych programów rozwoju, w związku z przyjęciem Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Ponadto potrzebę aktualizacji KPRES wskazano w podsumowaniu sprawozdania z realizacji KPRES za okres sierpień 2014 r. – grudzień 2015 r. Wnioski wynikające z analizy stopnia realizacji poszczególnych działań Programu w okresie sierpień 2014 r. – grudzień 2015 r. wskazały na konieczność dokonania przeglądu i aktualizacji działań KPRES wymagających przededefiniowania i doprecyzowania w szczególności z uwagi na zmieniającą się sytuację na europejskim i krajowym rynku pracy,

⁵⁰ R. Szarfenberg, „Opinia nt. realizacji KPRES w województwach i instytucjach centralnych za rok 2016”, Warszawa 2018.

⁵¹ Ekonomia Solidarności Społecznej Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej na lata 2014–2020, projekt, styczeń 2018.

konieczność weryfikacji rezultatów oraz wskaźników KPRES, a także wyodrębnienia w jej ramach pojęcia „ekonomii solidarnej”, której celem jest w szczególności tworzenie miejsc pracy oraz reintegracja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Zaktualizowanie KPRES oznacza nadanie nowego impulsu dla polityki publicznej w tym obszarze, prowadzącego do znaczącego zwiększenia efektywności działań na rzecz tworzenia miejsc pracy, reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, jak również rozwoju usług społecznych użyteczności publicznej i zadań publicznych w zakresie rozwoju lokalnego.

Biorąc pod uwagę charakter obecnie realizowanych działań, głównymi zadaniami na najbliższą przyszłość jest przyjęcie zaktualizowanej wersji KPRES.

www.ekonomiaspoleczna.gov.pl

**Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Departament Ekonomii Społecznej i Solidarnej**

ul. Nowogrodzka 1/3/5

00-513 Warszawa

tel. (+48 22) 461 61 30

e-mail: ekonomiaspoleczna@mrpips.gov.pl

ISBN 978-83-64309-47-2